

Biuletyn

informacyjny

1-2/2023

Więcej uproszczeń dla rolników

KPO – wyniki pierwszych naborów

**Korzystne zmiany
dla ubezpieczonych w KRUS**

Pamiętajmy o bioasekuracji!

Podsumowanie 2022 roku w ARiMR

**Działania PROW 2014-2020
z podwyższonymi limitami pomocy**

ZREALIZUJ SWOJE PLANY JUŻ DZIŚ!

Z Funduszu Gwarancji Rolnych
rolnikom i przedsiębiorcom sektora
rolnego oferujemy:

Gwarancję spłaty do

80%

kapitału kredytu
inwestycyjnego
i obrotowego

Dopłaty w wysokości

5%

do oprocentowania
kredytu obrotowego

Więcej informacji wraz
z listą banków kredytujących
znajdziesz na:

WWW.BGK.PL

Zadzwoń: 801 598 888
lub (22) 475 88 88

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów
Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.”

W numerze:

MRiRW

Więcej uproszczeń dla rolników	4
KPO – wyniki pierwszych naborów	10
Korzystne zmiany dla ubezpieczonych w KRUS	11
Usuwanie folii rolniczych	12
Spółdzielnia energetyczna	13
Pamiętajmy o bioasekuracji!	14
Kierunek bioróżnorodność	16
100 lat doradztwa rolniczego	18
Doradca Roku 2022	19
Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA)	21
Kwoty połowowe na rok 2023 przyjęte	22
Posiedzenie Rady AGRIFISH	24
Spotkanie z Ambasadorem Izraela	25
Rozmowy o tranzycie z Ukrainy	26
Polsko-Wietnamska Grupa Parlamentarna	27
Wizyta Ambasadora Uzbekistanu	28
Eksport do Indii	28
Wielki finał „Bitwy Regionów”	29

ARiMR

Podsumowanie 2022 roku w ARiMR	31
Do ARiMR po pomoc dla gospodarstwa	32
Działania PROW 2014-2020 z podwyższonymi limitami pomocy	34

KOWR

KOWR zmienia polską wieś i rolnictwo	36
--------------------------------------	----

KRUS

Rehabilitacja lecznicza dla rolników	40
--------------------------------------	----

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Agencja Restrukturyzacji
i Modernizacji Rolnictwa

HENRYK KOWALCZYK,
wiceprezes Rady Ministrów,
minister rolnictwa i rozwoju wsi

Szanowni Państwo!

Tak jak miało to miejsce w roku ubiegłym, również w tym roku będę spotykał się bezpośrednio z rolnikami. Systematyczny dialog pozwala zarówno na lepsze zrozumienie problemów, z którymi się borykają, jak i przybliżenie punktu widzenia resortu rolnictwa.

W styczniu odbyłem wizytę w województwie lubelskim. Głównym tematem spotkań były problemy chmielarzy. Pod koniec ubiegłego roku ruszył nabór wniosków na wymianę tyczek chmielowych impregnowanych kreozotem. Program cieszy się dużym zainteresowaniem.

Warto wiedzieć, że Polska jest drugim pod względem powierzchni uprawy oraz trzecim pod względem wielkości produkcji producentem chmielu w Unii Europejskiej, a około 90 proc. powierzchni upraw chmielu jest zlokalizowanych właśnie w województwie lubelskim.

W latach 2020 i 2021 znacząco spadł poziom skupu

chmielu oraz jego ceny w stosunku do lat poprzednich, przy jednoczesnym znaczącym wzroście kosztów produkcji. Uwarunkowania rynkowe w browarnic

twie były w ostatnim czasie determinowane przez skutki pandemii COVID-19 i wojnę w Ukrainie, które powodują wzrost ryzyka handlowego po stronie plantatorów w kontekście ich dochodów.

Sektor ten otrzymuje wsparcie krajowe

oraz z budżetu Unii Europejskiej. W 2022 r. producenci chmielu w Polsce otrzymali wsparcie w ramach pomocy *de minimis* w rolnictwie. Od 2015 r., w ramach systemu płatności bezpośrednich, sektor chmielu jest wspierany za pomocą tzw. dobrowolnego wsparcia związanego z produkcją. W ramach reformy Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) na lata 2023-2027 uwzględniono sektor chmielu na liście tych, do których będzie przyznawane wsparcie związane z pro-

W ramach reformy Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) na lata 2023-2027 uwzględniono sektor chmielu na liście tych, do których będzie przyznawane wsparcie związane z produkcją na takich samych zasadach jak obecnie.

dukcją na takich samych zasadach jak obecnie. Do upraw chmielu jest przyznawana również jednolita płatność obszarowa.

Cały czas wsłuchujemy się w głosy środowiska rolniczego. Rozmawiamy też z jego reprezentantami. W styczniu miało miejsce wspólne spotkanie premiera Mateusza Morawieckiego i moje z przedstawicielami: NSZZ RI „Solidarność”, OPZZ Rolników i Organizacji Rolniczych, Związku Zawodowego Rolników „Ojczyzna”, Związku Zawodowego Rolnictwa „Samobrona” oraz Związku Zawodowego „Korona”. Rozmowy koncentrowały się wokół sytuacji na rynku zbóż i opłacalności produkcji rolnej.

Najwięcej spraw dotyczyło zboża z Ukrainy. Zapewniam wszystkim rolników, że to zboże jest ewidencjonowane i kontrolowane. Do Polski z Ukrainy napływa jedynie zboże: nasienne, które jest kontrolowane przez PIORiN, paszowe – kontrolowane przez Inspekcję Weterynaryjną oraz konsumpcyjne – kontrolowane przez IJHARS. W porozumieniu z rządem Ukrainy został skutecznie zastopowany niekontrolowany napływ tzw. zboża technicznego. Obecnie nie ma już takiej kategorii zboża. Jednocześnie zostaną wzmocnione kontrole jakości napływającego zboża, także pod kątem pozostałości pestycydów.

Wystosowałem do Komisji Europejskiej pismo o podjęcie działań ukierunkowanych na ochronę polskiego rynku zbóż oraz rzepaku wobec nadzwyczajnych okoliczności związanych z nienotowanym nigdy wcześniej poziomem importu z Ukrainy. Sprawę tę planuję podnieść na najbliższym posiedzeniu Rady UE ds. Rolnictwa 30 stycznia w Brukseli. Wcześniej spotkam się w Berlinie z ministrami rolnictwa Czech, Słowacji, Węgier, Bułgarii i Rumunii, żeby przygotować wspólne wystąpienie na Radę.

Natomiast ze stroną ukraińską prowadzone są rozmowy o wprowadzeniu deklaracji przewozowej dla

zboż z określeniem końcowego odbiorcy transportu. Zostanie także przeanalizowana propozycja utworzenia terminala zbożowego w Świnoujściu w celu udrożnienia eksportu.

Sytuacja gospodarcza na całym świecie jest trudna z powodu agresji Rosji na Ukrainę. Szczególnie dotkliwy jest wzrost cen energii. Nieustannie obserwujemy zmieniające się warunki. Obecnie są analizowane możliwości zastosowania specjalnego znakowania paliwa przeznaczonego do produkcji rolnej. Ponadto zostanie zwiększony zwrot części akcyzy do poziomu 1,20 zł/litr.

Równoległe prowadzimy prace nad systemem wsparcia, który wpłynąłby na obniżenie kosztów produkcji nawozów. Trwają rozmowy z przedstawicielami zakładów azotowych.

Kolejne działania służące poprawie opłacalności produkcji rolnej dotyczą objęcia rolników podobnymi regulacjami, jakimi są objęte gospodarstwa domowe w zakresie udzielania wakacji kredytowych. W tej sprawie niezbędną jest zgoda Komisji Europejskiej na takie samo potraktowanie gospodarstw rolnych, jak ma to miejsce w odniesieniu do gospodarstw domowych. O taką zgodę do Komisji Europejskiej wystąpimy.

Pracujemy również nad rozszerzeniem możliwości oddziaływania na rynkach przez Krajową Grupę Spożywczą. W tym zakresie chodzi o rozszerzenie m.in. możliwości handlu nawozami, zbożem i odbudowę lokalnego przetwórstwa.

W dalszym ciągu mamy do czynienia z bardzo trudną sytuacją na rynku trzody chlewnej. Dlatego też została podjęta decyzja o kontynuowaniu programów wsparcia hodowców świń.

Przedstawiając podejmowane przeze mnie działania chcę jednocześnie podkreślić, że zawsze konsultuję je z przedstawicielami rolników. Spotkania te bardzo sobie cenię i dziękuję za konstruktywną współpracę.

Do Polski z Ukrainy napływa jedynie
zboże: nasienne, paszowe oraz
konsumpcyjne. W porozumieniu z rządem
Ukrainy został skutecznie zastopowany
niekontrolowany napływ tzw. zboża
technicznego.

Wystosowałem do Komisji Europejskiej
pismo o podjęcie działań
ukierunkowanych na ochronę polskiego
rynku zbóż oraz rzepaku wobec
nadzwyczajnych okoliczności związanych
z nienotowanym nigdy wcześniej
poziomem importu z Ukrainy.

Więcej uproszczeń dla rolników

W ramach Polskiego Ładu opracowano szereg ważnych dla rozwoju rolnictwa programów, zawierających korzystne rozwiązania dla produkcji rolnej i obszarów wiejskich. Realizowany przez MRiRW w 2022 r. projekt strategiczny „Deregulacje dla rolników” wynikający z programu *Polski Ład* i *Polski Ład dla polskiej wsi* miał na celu identyfikację i usunięcie nadmiernych obciążeń administracyjnych.

Od 12 stycznia do 31 marca 2022 r., za pośrednictwem ankiety udostępnionej na stronie internetowej MRiRW, każdy mógł przekazać postulaty uproszczeń lub wskazać problemy, które w jego ocenie wymagają usprawnień. MRiRW otrzymało wiele propozycji, które następnie zweryfikowało i skonsultowało z innymi ministerstwami oraz jednostkami podległymi i nadzorowanymi.

■ Czego dotyczyły propozycje uproszczeń i usprawnień?

Propozycje dotyczyły m. in.:

- wprowadzenia zmian legislacyjnych;
- racjonalizacji procedur administracyjnych (np. poprzez ograniczenie liczby dokumentów czy formalności do spełnienia, integrację rejestrów publicznych);
- większej cyfryzacji postępowań administracyjnych;
- likwidacji nadmiarowych regulacji w procesie inwestycyjno-budowlanym i uproszczeń w uzyskaniu pozwolenia na budowę;
- uproszczeń przepisów prawa dotyczących rolników;

- dostosowania procedur do sytuacji epidemicznej;
- większego dostępu do szkoleń dla rolników.

■ Zmiany legislacyjne

Udało się przeprowadzić następujące zmiany w prawodawstwie:

- Uchwalona została ustawa z 17 listopada 2021 r. o *zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych* (Dz. U. poz. 2163). Przepis uprościł procedury w zakresie podejmowania lub rozwijania przez rolników działalności nierolniczej na gruntach rolnych. W szczególności dotyczy to gruntów klas I-III, przy wykorzystaniu zasobów prowadzonego gospodarstwa rolnego.
- Został wprowadzony mechanizm, który rekompensuje opłacanie podwójnej składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe z tytułu prowadzenia oprócz działalności rolniczej dodatkowo pozarolniczej działalności gospodarczej lub składki dodatkowej z tytułu prowadzenia działalności rolniczej. Dotyczy to gospodarstw rolnych o po-

wierzchni powyżej 50 ha przeliczeniowych w ramach nowelizacji ustawy o *ubezpieczeniu społecznym rolników*.

- W odpowiedzi na postulaty, które dotyczyły potrzeby uporządkowania możliwości prowadzenia produkcji rolnej na obszarach wiejskich z akceptacją jej specyfiki i niedogodności dla innych mieszkańców – trwają prace nad zmianą ustawy o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw*. W nowym dokumencie, którym będzie plan ogólny gminy, będzie uwzględniona oddzielna strefa dla rolnictwa.

- W odpowiedzi na postulaty uproszczenia stosowania prawa budowlanego dla prostych konstrukcyjnie budowli potrzebnych w produkcji rolnej w nowelizowanej obecnie ustawie z 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* dokonano rozszerzenia katalogu obiektów budowlanych i robót budowlanych zwolnionych z obowiązku uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę oraz dokonania zgłoszenia, w tym:

- ✓ budynków gospodarczych i wiat o prostej konstrukcji, związanych z produkcją rolną, o powierzchni zabudowy do 300 m², przy rozpiętości konstrukcji nie większej niż 6 m i wysokości nie większej niż 6 m, których obszar oddziaływania mieści się w całości

na działce lub działkach, na których zostały zaprojektowane;

- ✓ przepustów o długości nie większej niż 20 m oraz o przekroju wewnętrznym większym niż 0,85 m² i nie większym niż 3 m²;
- ✓ wylotów do cieków naturalnych;
- ✓ bezodpływowych zbiorników na wody opadowe lub roztopowe o pojemności większej niż 5 m³ i nie większej niż 15 m³.

Ponadto zniesiono możliwość składania dokumentów w postaci papierowej na rzecz pełnej cyfryzacji procesu budowlanego oraz wprowadzono regulacje umożliwiające organom administracji publicznej wydawanie dokumentów na potrzeby procesu budowlanego w postaci elektronicznej.

wanych dla osób bezrobotnych lub poszukujących pracy przez wszystkie osoby ubezpieczone w KRUS (z wyłączeniem osób mających dochody z działów specjalnych produkcji rolnej osiągających dochód powyżej dochodu 2 ha przeliczeniowych).

- Projektowana jest zmiana rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”. Regulacja ma częściowo zmienić zasady stosowania nawozów określone w obowiązującym aktualnie rozporządzeniu Rady Ministrów

w okresie od 1 lutego do 28 lub 29 lutego, jeżeli dla roślin ozimych, upraw trwałych, upraw wieloletnich i trwałych użytków zielonych data przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg wynosi 3°C, a dla pozostałych upraw data przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg wynosi 5°C.

- ✓ Jako przejście przez próg danej temperatury należy wskazać termin, w którym przez 5 dni następujących po sobie, każdego dnia, średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 3°C lub termin, w którym przez pięć dni następujących po sobie, każdego dnia średnia dobowa temperatura powietrza przekroczyła 5°C.

✓ Datę przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg 3°C i 5°C określa dla terenu powiatu Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy (...).

- W projektowanej ustawie o *Planie Strategicznym dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023-2027* zaproponowano rozwiązania w zakresie zmiany ustawy o *Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa*. Zgodnie z nimi składanie wniosków o przyznanie pomocy finansowej oraz ich rozpatrywanie będzie realizowane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Obejmuje to prowadzenie korespondencji w sprawie oraz zawieranie umów o przyznanie pomocy. Elektronizacja postępowań zapewni sprawne przekazywanie informacji i obieg dokumentacji, gwarantując uzyskanie informacji w czasie rzeczywistym. W efekcie przyczyni się do szybszego niż w poprzednich perspektywach finansowych rozpatrywania spraw i mniejszych kosztów funkcjonowania administracji. Ponadto ulla-

Propozycje dotyczyły m.in. wprowadzenia zmian legislacyjnych i uproszczeń przepisów prawa dotyczących rolników

Dodatkowo wprowadzono jeden dla całego kraju system teleinformatyczny służący do obsługi postępowań administracyjnych w budownictwie.

- W związku ze zgłaszanymi postulatami w zakresie możliwości korzystania z programów pomocowych/instrumentów rynku pracy przez rolników i inne osoby ubezpieczone w KRUS w nowelizowanych przepisach ustawy o *aktywności zawodowej* wprowadzono zmianę, pozwalającą na korzystanie ze szkoleń i innych form ofero-

z 12 lutego 2020 r. (Dz. U. poz. 243). Po przeprowadzonych kompleksowych analizach w stosunku do obowiązującego od 2020 r. *Programu działań* wprowadzono zmiany dotyczące m. in. zastosowania elastycznego wiosennego terminu nawożenia, co było wielokrotnie postulowane w zgłaszanych propozycjach. W rozporządzeniu wprowadzono następujący fragment:

- ✓ „Wcześniejsze stosowanie nawozów, przed terminami, o których mowa w tabeli 2, możliwe jest

twi sporządzanie i przekazywanie sprawozdań na potrzeby systemu monitorowania i sprawozdawczości Planu Strategicznego.

■ Uproszczenia i nowe rozwiązania cyfrowe w usługach ARiMR

ARiMR rozbuduje własną Platformę Usług Elektronicznych (PUE), która w przyszłości będzie główną formą komunikacji z beneficjentami ARiMR, opierającą się na komunikacji elektronicznej. W bazie tej nastąpi daleko idąca informatyzacja obsługi. Będzie ona też znacznym uproszczeniem w składaniu wniosków, gdyż ograniczy liczbę załączników i wymaganych zaświadczeń poprzez:

- integrację baz danych, która usprawni proces obsługi spraw i skróci czas oczekiwania na decyzję w sprawie. Rozwiązanie to:
 - ✓ ułatwi i przyspieszy wypełnienie wniosku;
 - ✓ zmniejszy prawdopodobieństwo pomyłki przy wypełnianiu wniosku;
 - ✓ umożliwi niepowielanie informacji posiadanych już przez ARiMR (integracja z bazami danych ogranicza konieczność składania zaświadczeń);
 - ✓ pozwoli na domyślne zasilanie nowych wniosków danymi posiadanymi już przez ARiMR.

Integrację baz danych w zakresie nowych instrumentów wsparcia będą stopniowo realizowane zgodnie z harmonogramami naborów wniosków oraz harmonogramami prac nad systemami informatycznymi.

- Automatyzowanie wyliczeń we wnioskach, które usprawni również proces obsługi wniosków poprzez:
 - ✓ ułatwienie i przyspieszenie wypełnienia wniosków;
 - ✓ wyeliminowanie oraz zmniejszenie prawdopodobieństwa po-

myłek przy wypełnianiu wniosków (np. w zakresie wyliczenia wskaźników, tj. średniej liczby zwierząt, powierzchni itp.).

Automatyzowanie wyliczeń we wnioskach będzie stopniowo wdrażane zgodnie z harmonogramami naborów wniosków oraz harmonogramami prac nad systemami informatycznymi.

W znaczący sposób ułatwia rolnikom proces wypełniania oraz składania wniosków o przyznanie płatności aplikacja eWniosekPlus, wdrożona w roku 2018. To następcą wcześniej funkcjonującego wniosku geoprzestrzennego eWniosek. Użytkownicy nie muszą uzupełniać manualnie danych alfanumerycznych w zakresie płat-

System grupuje także wszystkie działki wskazane do danej płatności, informując rolnika o łącznej powierzchni zgłoszonej przez niego do danej płatności.

Ponadto w aplikacji nie ma konieczności wielokrotnego rysowania tych samych powierzchni w ramach działek rolnych głównych i podrzędnych. Aplikacja zapewnia dostęp do aktualnych danych referencyjnych oraz wyświetla na bieżąco, w trakcie wypełniania wniosku, wskazówki w zakresie uzupełniania pól czy dołączania wymaganych załączników. Wyświetlane są również komunikaty o stwierdzonych brakach lub błędach, które wymagają poprawy.

ARiMR rozbuduje własną Platformę Usług Elektronicznych (PUE), która w przyszłości będzie główną formą komunikacji z beneficjentami Agencji, opierającą się na komunikacji elektronicznej

ności obszarowych, ponieważ dane są generowane w sposób automatyczny, na podstawie narysowanych na mapie granic upraw i wybranych płatności. Przekłada się to na automatyczne wyliczenie powierzchni upraw oraz ich położenia względem działki referencyjnej, na której uprawa się znajduje. Również w sposób automatyczny aplikacja agreguje wyrysowane wcześniej uprawy, tworząc na ich podstawie działki rolne główne i podrzędne oznaczone literowo.

W aplikacji eWniosekPlus wszystkie dane są generowane automatycznie na podstawie narysowanych w zakładce „APA” granic upraw i wybranych płatności, zatem nie ma konieczności uzupełniania danych alfanumerycznych w zakresie płatności.

- Zdalny dostęp do historii korespondencji prowadzonej dotychczas między ARiMR a beneficjentem (w ramach dotychczasowych postępowań) – zarówno w przypadku spraw zainicjowanych

w aplikacji eWoP, jak i poprzez PUE, wnioskodawca/beneficjent posiada dostęp do prowadzonej korespondencji. Rozwiązanie to pozwala na:

- ✓ usprawnienie komunikacji pomiędzy wnioskodawcą/beneficjentem a ARiMR;
- ✓ dostęp do historii spraw w każdym momencie przez 24 godziny na dobę, dzięki czemu rolnicy będą mieli dostęp do historii korespondencji prowadzonej z ARiMR, w wybranym przez siebie czasie – powoduje to brak konieczności dostosowania się do godzin pracy ARiMR;
- ✓ dostęp do korespondencji bez konieczności osobistego stawienia się w placówkach ARiMR lub pisemnego występowania beneficjenta o udostępnienie korespondencji w formie papierowej;
- ✓ ograniczenie konieczności składania tych samych dokumentów przez rolnika w różnych postępowaniach.

Zdalny dostęp do historii korespondencji będzie stopniowo wdrażany zgodnie z harmonogramami naborów wniosków oraz harmonogramami prac nad systemami informatycznymi.

- Udostępnienie beneficjentom aplikacji Mobilna ARiMR, pozwalającej na zmniejszenie liczby kontroli u rolników. Rolnik zostanie poproszony przez ARiMR o wykonanie zdjęcia np. maszyny/uprawy, które może być wystarczającym dowodem czyniącym zbędną fizyczną kontrolę na miejscu. Udostępnienie aplikacji Mobilna ARiMR pozwoli na:

- ✓ rezygnację w części przypadków z kontroli na miejscu bądź wizyt potwierdzających realizację zobowiązania;
- ✓ możliwość potwierdzania kryteriów dostępu, których termin realizacji może przypadać w terminie wcześniejszym niż termin złożenia

wniosku o przyznanie pomocy/wsparcie;

- ✓ prezentowanie rolnikom w aplikacji mobilnej statusów zarówno obsługi ich spraw pomocowych, jak i wyników z kontroli na miejscu (integracja z PUE);
- ✓ przesyłanie komunikatów w zakresie pojawiających się dokumentów w sprawie (integracja z PUE).

Wdrożenie wysyłania zdjęć geotagowanych z inicjatywy rolnika ma według planów zostać uruchomione w marcu 2023 r., a prezentowanie informacji o statusie obsługi spraw oraz pojawiających się dokumentach – w grudniu 2023 r.

Postulaty dotyczyły także potrzeby uproszczenia stosowania prawa budowlanego dla prostych konstrukcyjnie budowli wykorzystywanych w produkcji rolnej

- Wdrożenie automatycznego systemu monitorowania obszaru (AMS), wykorzystującego dane satelitarne i teledetekcję do weryfikacji prowadzenia działalności rolniczej i zobowiązań beneficjentów. Wdrożenie automatycznego systemu monitorowania obszaru pozwoli na:

- ✓ brak konieczności realizacji kontroli na miejscu dla części gospodarstw wnioskujących o płatności obszarowe;
- ✓ brak konieczności weryfikacji na miejscu wszystkich zobowią-

zań rolników, co przełoży się na skrócenie czasu realizacji czynności kontrolnych;

- ✓ wczesne ostrzeżenie o możliwości niespełnienia wszystkich zobowiązań;
- ✓ przekazywanie informacji zwrotnych o realizacji podstawowych wymogów wsparcia bezpośredniego na deklarowanych działkach rolnych.

Notyfikację AMS do Komisji Europejskiej w zakresie podstawowego wsparcia dochodów oraz płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW) zaplanowano na luty 2023 r. Według założeń pierwsze

wyniki systemu w zakresie identyfikacji upraw i prowadzenia działalności rolniczej będą dostępne w lipcu 2023 r.

- Udostępnienie przez ARiMR w systemie funkcjonalności umożliwiającej generowanie i wydruk zaświadczeń o DJP – usługa, uruchomienie której ARiMR planuje na 1 kwietnia 2023 r. Rozwiązanie to ograniczy konieczność wizyt rolników w biurach powiatowych i oddziałach regionalnych ARiMR oraz skróci czas na otrzymanie zaświadczenia.

Ponadto w ramach opracowywanych projektów „okienko dla rolnika” i PUDOR (platforma udostępniania danych) jest przygotowywane gromadzenie i udostępnianie różnych informacji i danych z obszaru rolnictwa w jednym miejscu.

- Brak opłaty za przesłanie paszportów dla zwierząt pocztą tradycyjną oraz zniesienie obowiązku zaopatrywania w paszporty była nieprzemieszczanego do innego państwa członkowskiego. W przypadku zgłoszenia planowanego przemieszczenia do innego państwa członkowskiego posiadacz była odbierze bezpłatny paszport była osobiście, przesyłką poleconą za potwierdzeniem odbioru lub wersja elektroniczna paszportu zostanie udostępniona do wydruku w systemie teleinformatycznym ARiMR. Paszport była jest wydawany bezpłatnie. Rozwiązanie to ogranicza konieczności wizyt rolników w biurach powiatowych ARiMR.

■ Uproszczenie we wdrażaniu środków przejściowych w PROW 2014-2020 na lata 2021-2022 i w PS dla WPR na lata 2023-2027

W odniesieniu do racjonalizacji procedur administracyjnych sugestie rolników dotyczyły m. in.:

- uproszczeń w ramach operacji typu *Modernizacja gospodarstw rolnych* (nawodnienia), aby wymagane oświadczenia, zezwolenia, po-

zwolenia wymagane były po podpisaniu umowy z beneficjentem;

- zmniejszenia liczby wymaganych dokumentów składanych wraz z wnioskiem o przyznanie pomocy;

- konieczności ubezpieczenia w KRUS dla operacji typu *Premie dla młodych rolników*;

- zmniejszenia biurokracji związanej z dokumentacją do działań PROW 2014-2020;

- trudności w wypełnianiu wniosków przez rolników i konieczności korzystania z usług doradców.

Ponieważ wdrażanie PROW 2014-2020 jest na etapie końcowym, zgłoszone postulaty są analizowane i – na ile to możliwe – wykorzystywane w pracach nad systemem wdrażania Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027).

Zatwierdzony PS WPR 2023-2027 przewiduje uproszczenia i zmniejszenie obciążeń administracyjnych. Przyczyni się on do poprawy administracji publicznej działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich oraz optymalizacji kosztów jej funkcjonowania, a także zmniejszenia obciążeń administracyjnych i kosztów działania beneficjentów Planu. Przy konstruowaniu przepisów krajowych jest brany pod uwagę postulat zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla wnioskodawców/beneficjentów, bez uszczerbku w zakresie naruszania przepisów czy też jakości projektów fi-

nansowanych w ramach poszczególnych interwencji.

W trakcie realizacji PS WPR 2023-2027 mają być na bieżąco analizowane obciążenia administracyjne nałożone na beneficjentów. W razie konieczności będą podejmowane działania mające na celu dalszą ich redukcję.

Zgodnie z projektem ustawy o *Planie Strategicznym dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023-2027*, która stanowi podstawę do udzielenia i wypłaty pomocy w ramach PS WPR 2023-2027, zostaną opracowane wytyczne instytucji zarządzającej oraz regulaminy naborów wniosków o przyznanie pomocy.

Przygotowywane są wytyczne instytucji zarządzającej (wytyczne horyzontalne, jak również wytyczne szczegółowe dla poszczególnych instrumentów wsparcia – dla interwencji, w których pomoc jest przyznawana w drodze umowy o przyznanie pomocy), które zastąpią obowiązujące w dotychczasowych programach rozwoju obszarów wiejskich rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wytyczne podstawowe będą wydane w celu przygotowania do realizacji zadań związanych z przyznawaniem, wypłatą i zwrotem pomocy, w szczególności do opracowania ogłoszenia o naborze wniosków o przyznanie pomocy albo zaproszenia do złożenia wniosku o przyznanie pomocy, regulaminu naboru wniosków oraz procedur

dotyczących przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy.

Wytyczne będą redagowane w sposób bardziej przystępny niż dotychczasowe rozporządzenia. Przy pracach nad projektem ustawy uwzględniano doświadczenia we wdrażaniu PROW 2014-2020, dotyczące m.in. sposobu składania wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność oraz sposobu prowadzenia korespondencji z podmiotami ubiegającymi się o przyznanie pomocy i o wypłatę tej pomocy (w wersji papierowej lub elektronicznej).

■ Zmiany w planowaniu harmonogramu naborów wniosków

Zgodnie z projektowaną ustawą o Planie Strategicznym dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023-2027 zakłada się, że ARiMR nie później niż do końca danego roku będzie podawała do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej harmonogram naborów. ARiMR będzie aktualizować harmonogram i zamieszczać go na stronie internetowej nie rzadziej niż na koniec każdego kwartału.

Wprowadzenie i upublicznienie harmonogramu naborów wniosków przyczyni się do lepszego zaplanowania oraz przygotowania dokumentów przez wnioskodawców/beneficjentów.

■ Uproszczenia w ubieganiu się o wsparcie inwestycyjne

W zakresie instrumentów wsparcia

PROW 2014-2020 ich wdrażanie jest na końcowym etapie realizacji, wobec czego zmiany w zakresie warunków przyznawania pomocy nie są planowane.

Natomiast w odniesieniu do PS WPR 2023-2027 planowane zmiany mają na celu uproszczenia w ubieganiu się o pomoc, polegające na:

- szerokim wykorzystaniu systemu teleinformatycznego w ARiMR;
- wykorzystywaniu przez Agencję dostępnych baz danych wewnętrznych i zewnętrznych;
- ograniczeniu żądania od rolników dokumentów;
- niepowielaniu informacji przedstawianych w ARiMR, np. przy ubieganiu się o dopłaty bezpośrednie;
- uproszczenia w dokumentach wdrożeniowych;
- zmianach ułatwiających wypełnianie dokumentacji aplikacyjnej.

Zmniejszy to ryzyko składania niekompletnych wniosków o przyznanie pomocy i skróci czas potrzebny na ich przygotowanie. Trwają prace nad opracowaniem łatwiejszego do wypełnienia przez rolników formularza biznesplanu.

■ Większa dostępność szkoleń dla rolników

Szkolenia dla rolników w ramach nowej perspektywy finansowej PS WPR 2023-2027 będą prowadzone przez podmioty dedykowane (Ośrodki Doradztwa Rolniczego), bez konieczności przeprowadza-

nia naborów wniosków o dofinansowanie szkoleń i ich rozpatrzenia. Takie rozwiązanie spowoduje sprawniejsze organizowanie i przeprowadzanie szkoleń dla rolników. Planuje się wdrożenie tego rozwiązania w I połowie 2023 r. Powierzenie Ośrodkom Doradztwa Rolniczego realizacji szkoleń w ramach interwencji Planu Strategicznego WPR umożliwi bieżące reagowanie na występujące potrzeby rolników.

Ponadto trwają końcowe prace nad Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych. Program jest odpowiedzią na liczne postulaty na szczeblu krajowym i europejskim, wyrażające potrzebę intensywniejszej realizacji działań w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych. W programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) przewiduje się systemowe wsparcie edukacji cyfrowej dorosłych użytkowników ICT – Kluby Rozwoju Cyfrowego, natomiast w Krajowym Planie Odbudowy (KPO) szkolenia dla obywateli z kompetencji cyfrowych.

Bardzo dziękujemy wszystkim, którzy zgłosili swoje propozycje uproszczeń i usprawnień oraz wszystkim tym, którzy pomogli je zrealizować.

Departament Strategii i Rozwoju

MRiRW

22 623 21 20

Zdjęcia: Artur-, Alexander Limbach-, Budimir Jevtic-,

Countrypixel-, David Brown.Stock.adobe.com

KPO – wyniki pierwszych naborów

W październiku i listopadzie 2022 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) przeprowadziła pierwsze nabory wniosków w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO).

Nabory te dotyczyły 4 części inwestycji A1.4.1. *Inwestycje na rzecz dywersyfikacji i skracania łańcucha dostaw produktów rolnych i spożywczych oraz budowy podmiotów uczestniczących w łańcuchu*, za realizację której odpowiada MRiRW.

■ Terminy i zakresy naborów

ARiMR przeprowadziła następujące nabory:

- Od 17 października do 15 listopada 2022 r. – nabór wniosków dotyczący wsparcia wymiany pokryć dachowych z materiałów szkodliwych dla zdrowia lub środowiska w gospodarstwach rolnych.
- Od 17 października do 18 listopada 2022 r. – nabór wniosków dotyczący wsparcia przedsięwzięć realizowanych przez rolników i rybaków z zakresu przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury.
- Od 17 października do 18 listopada 2022 r. – nabór wniosków

dotyczący wsparcia przedsięwzięć realizowanych przez mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa lub akwakultury.

- Od 17 października do 28 listopada 2022 r. – nabór wniosków dotyczący wymiany słupów impregnowanych kreozotem na plantacjach chmielu.

■ Zainteresowanie naborami

Zainteresowanie wnioskodawców było duże. Na wsparcie dotyczące wymiany pokryć dachowych złożyli łącznie ponad 47 tysięcy wniosków, najwięcej w województwach mazowieckim i lubelskim.

Na wsparcie dotyczące wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym złożono ponad 2 tysiące wniosków – najwięcej w województwach mazowieckim i wielkopolskim. Na wsparcie dotyczące rozwoju małego przetwórstwa złożono blisko 700 wniosków – naj-

więcej także w województwach mazowieckim i lubelskim.

Obecnie ARiMR ocenia złożone wnioski i wydaje pierwsze decyzje o przyznaniu wsparcia, w ślad za którymi będzie zawierać umowy oraz składać do Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR) zlecenia wypłat dla rolników z tytułu zaliczek i pierwszych płatności.

■ Szczegóły i kolejne nabory

Szczegółowe informacje nt. zakończonych naborów wniosków można znaleźć na stronie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/krajowy-plan-odbudowy-i-zwiekszenia-odpornosci>.

Następne nabory są zaplanowane na I półrocze 2023 r. Planowane są nabory dotyczące wsparcia dla małego przetwórstwa, rozwoju rolnictwa 4.0., wymiany słupów impregnowanych kreozotem na plantacjach chmielu, tworzenia centrów przechowalniczo-dystrybucyjnych produktów rolnych, rybołówstwa i akwakultury oraz wsparcia organizacji zajmujących się redystrybucją żywności na cele społeczne.

Departament Strategii i Rozwoju
MRiRW

22 623 21 20

Zdjęcie: Andrej Jalanskij, Stock.adobe.com

Korzystne zmiany dla ubezpieczonych w KRUS

Dla ubezpieczonych w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) oraz dla rolników emerytów i rencistów ubiegły rok przyniósł korzystne i oczekiwane przez nich zmiany. 15 czerwca 2022 r. weszła w życie ustawa z 28 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Ustawa wprowadziła m.in.:

- Prawo do wypłaty emerytury rolniczej w pełnej wysokości bez konieczności zbywania gospodarstwa rolnego.

Rolnicy mogą pracować i jednocześnie otrzymywać swoją emeryturę rolniczą, tak samo jak emeryci pobierający świadczenie z ZUS. Rolnik emeryt nie musi obecnie wyzbywać się gospodarstwa rolnego, żeby mieć prawo do wypłaty emerytury rolniczej w pełnej wysokości.

- Większą ochronę dla ubezpieczonych i domowników całkowicie niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym.

Prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy uzyskują również ubezpieczeni całkowicie niezdolni do pracy w gospodarstwie rolnym, którzy od co najmniej 25 lat podlegają ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu.

- Doliczenie okresów odbywania służby wojskowej do wysokości emerytury rolniczej.

Od 15 czerwca 2022 r. osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r., które nie mają ustalonego prawa do emerytury z ZUS, doliczany jest do wysokości emerytury rolniczej okres odbywania czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim przed 1 stycznia 1999 r. – po 1 proc. emerytury podstawowej za każdy rok. Dotychczas osobom tym nie uwzględniano okresów innego ubezpieczenia społecznego.

- Skrócenie okresu umowy dzierżawy przy wypłacie okresowej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy.

zdolności do pracy stanowiła umowa dzierżawy zawarta na co najmniej 10 lat.

- Rozszerzony katalog osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Rolnicy i domownicy, którzy podlegają ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie, z mocy ustawy nadal podlegają temu ubezpieczeniu pomimo objęcia ich ubezpieczeniem społecznym w ZUS z tytułów:

- ✓ pobierania świadczenia integracyjnego lub pobierania stypendium w okresie odbywania szkole-

nia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych;

- ✓ pobierania stypendium w okresie odbywania studiów podyplomowych;
- ✓ pełnienia czynnej służby wojskowej jako żołnierz niezawodowy lub odbywania służby zastępczej.

- Rehabilitacja w Centrach Rehabilitacji Rolników KRUS także dla rolników emerytów.

W wyniku zmian w ustawie od 2023 r.

KRUS może kierować na rehabilitację leczniczą osoby uprawnione do emerytury rolniczej. Turnus rehabilitacyjny dla tych osób będzie trwał 21 dni.

KRUS będzie kierował do Centrów Rehabilitacji Rolników także ubezpieczonych opiekunów osób niepełnosprawnych na tzw. turnusy regeneracyjne.

Rolnicy mogą pracować i jednocześnie otrzymywać swoją emeryturę rolniczą, tak samo jak emeryci pobierający świadczenie z ZUS

W celu zaprzestania prowadzenia działalności rolniczej osoba uprawniona do okresowej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy może zawrzeć umowę dzierżawy na okres, na jaki zostało przyznane jej prawo do renty (np. na rok lub 2-3 lata). Dotychczas podstawę do wypłaty okresowej renty rolniczej z tytułu nie-

■ Waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych

W ramach kontynuacji prac nad nowelizacją ustawy o *ubezpieczeniu społecznym rolników* opracowano projekt, który ma na celu m.in. zmianę sposobu waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych. Wprowadzone zostaną następujące zmiany:

- Obecnie wysokość emerytury z KRUS jest ustalana w oparciu o tzw. emeryturę podstawową. Po zmianie ma ona być równa kwocie 90 proc. minimalnej emerytury wypłacanej z ZUS. W 2023 r. emery-

tura minimalna z ZUS wzrośnie do 1588,44 zł. Dzięki temu emerytura podstawowa z KRUS wynosić będzie 1430 zł (90 proc. minimalnej emerytury wypłacanej z ZUS). Natomiast jeżeli wyliczona emerytura rolnicza będzie niższa niż najniższa emerytura z ZUS (czyli 1588 zł), to zostanie ona podwyższona do tej wysokości i wypłacona emerytowi.

- Ponadto możliwe będzie uzyskanie dodatku do emerytur rolniczych. Zapewniał to będzie mechanizm rekompensujący opłacanie podwójnej oraz dodatkowej

składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe z tytułu:

- ✓ prowadzenia – oprócz działalności rolniczej – dodatkowo pozarolniczej działalności gospodarczej;
- ✓ prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 50 ha.

Departament Oświaty
i Polityki Społecznej
MRiRW

tel. 22 623 15 75

Zdjęcie: Syda Productions/Stockadobecom

Usuwanie folii rolniczych Nowy nabór wniosków

Od 2 stycznia 2023 r. trwa nabór wniosków o dofinansowanie usuwania folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej. Nabór prowadzi Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, natomiast ostatecznymi odbiorcami korzyści będą rolnicy: posiadacze odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania balotów oraz opakowań po nawozach i typu Big Bag.

Dofinansowanie przysługuje do przedsięwzięć w zakresie transportu oraz odzysku lub unieszkodliwienia tych odpadów.

■ Wysokość dofinansowania

Dofinansowanie przysługuje w formie dotacji do 100 proc. kosztów kwalifikowanych, z zastrzeżeniem, że:

- kwota dofinansowania nie mo-

że przekroczyć iloczynu 500 zł i wyrażonej w mg masy odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania balotów oraz opakowań po nawozach i typu Big

Do 31 marca br. można składać wnioski o dofinansowanie usuwania folii rolniczych i innych odpadów pochodzących z działalności rolniczej

Bag, unieszkodliwionych lub poddanych odzyskowi w ramach przedsięwzięcia;

- podatek VAT nie stanowi kosztu kwalifikowanego przedsięwzięcia.

■ Termin składania wniosków

Wnioski można składać od 02.01 do 31.03.2023 r. w wersji elektronicznej przez Generator Wniosków o Dofinansowanie („GWD”), dostępny na stronie NFOŚiGW.

Program jest realizowany w latach 2019-2025.

Szczegółowe informacje o uruchomionym naborze wniosków znajdują się na stronie Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: <https://www.gov.pl/web/nfosigw/usuwanie-folii-rolniczych-i-innych-odpadow-pochodzacych-z-dzialalnosci-rolniczej-2021>.

Departament Komunikacji
i Promocji
MRiRW

22 623 18 38

Zdjęcie: Fotolia

Spółdzielnia energetyczna

Propozycje zmiany przepisów prawnych

Zespół ekspertów Pełnomocnika Rządu ds. Transformacji Energetycznej Obszarów Wiejskich przygotował w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi kompleksową propozycję zmiany ustawy o OZE w zakresie spółdzielni energetycznych.

28 grudnia 2022 r. prace nad zmianą przepisów prawa dot. spółdzielni energetycznych zakończył zespół ekspertów działający przy pełnomocniku rządu ds. transformacji energetycznej obszarów wiejskich, sekretarzu stanu Januszu Kowalskim.

Pierwszym etapem prac zespołu ekspertów, który swoją działalność rozpoczął 3 listopada 2022 r., było zidentyfikowanie barier rozwoju spółdzielczości energetycznej, a następnie opracowanie propozycji konkretnych zmian legislacyjnych w tym obszarze. Obecnie w wykazie prowadzonym przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa zarejestrowane są tylko 2 spółdzielnie energetyczne. Przygotowane zmiany prawne zostały szczegółowo przekonsultowane i uzgodnione z wiceminister klimatu i środowiska Anną Łukaszewską-Trzeciakowską oraz ekspertami Ministerstwa Klimatu i Środowiska.

■ Spółdzielnia energetyczna – propozycja zmian

Spółdzielnia energetyczna jest podmiotem zdefiniowanym w ustawie z 20 lutego 2015 r. o *odnawialnych źródłach energii*. Jest to rodzaj spółdzielni, której celem działalności jest produkcja energii na własny użytek, a także zaspokajanie potrzeb energetycznych jej członków na obszarach wiejskich

i miejsko-wiejskich.

Przygotowany projekt zmian prawnych dot. spółdzielni energetycznych obejmuje m. in:

- Doprecyzowanie definicji legalnej spółdzielni energetycznej oraz przedmiotu działalności poprzez wskazanie, że jej przedmiotem działalności jest wytwarzanie energii elektrycznej lub biogazu, lub biogazu rolniczego, lub biometanu, lub wodoru, lub ciepła ze źródeł odnawialnych w instalacjach odna-

bucyjnej, elektroenergetycznej, lub sieci dystrybucyjnej gazowej, lub sieci ciepłowniczej, a także podmiot, do którego biogaz lub biogaz rolniczy lub biometan lub wodór ze źródeł odnawialnych są dostarczane w inny sposób niż za pośrednictwem sieci dystrybucyjnej gazowej.

- Zmianę obszaru działania spółdzielni energetycznej poprzez definiowanie obszaru za pomocą punktów poboru energii wytwórców i odbiorców będących członkami tej spółdzielni energetycznej, miejsc przyłączenia do wydzielonej sieci dystrybucyjnej ciepłowniczej lub gazowej wytwórców i odbiorców ciepła lub biogazu lub biogazu rolniczego lub biometanu lub wo-

Obecnie w wykazie prowadzonym przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa zarejestrowane są tylko 2 spółdzielnie energetyczne

wialnego źródła energii, a następnie obrót nimi lub ich magazynowanie wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej lub jej członków.

- Doprecyzowanie zakresu podmiotowego spółdzielni energetycznej poprzez określenie, że jej członkiem jest podmiot, którego instalacja jest przyłączona do sieci dystry-

bu, a także miejsc wytwarzania oraz zużycia biogazu lub biogazu rolniczego lub biometanu lub wodoru.

- Doprecyzowanie kwestii umów zawieranych przez sprzedawcę energii z poszczególnymi członkami spółdzielni energetycznej, a także z operatorem systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego.

- Uproszczenie sprawozdawczości spółdzielni energetycznych poprzez wykorzystanie tworzonego centralnego systemu informacji rynku energii, a także zasad prowadzenia wykazu spółdzielni energetycznych przez Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa poprzez prostowanie z urzędu wpisów w rejestrze spółdzielni energetycznych zawierających oczywiste błędy.
- Doprecyzowanie zasad rozliczeń pomiędzy spółdzielnią energetyczną, a sprzedawcą poprzez wskazanie, że rozliczenia realizowane są przez jednego sprzedawcę na podstawie umowy kompleksowej zawartej z każdym odbiorcą energii elektrycznej danej spółdzielni energetycznej z uwzględnieniem odpowiedniej ilości energii elektrycznej wytworzonej przez spółdzielnię energetyczną lub jej członków.
- Doprecyzowanie zakresu działalności spółdzielni rolników poprzez wskazanie, że spółdzielni

rolników mogą prowadzić również działalność w zakresie wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła lub biogazu lub biogazu rolniczego lub biometanu lub wodoru w instalacjach odnawialnego źródła energii, które stanowią własność spółdzielni rolników lub jej członków, a także w zakresie obrotu nimi lub ich magazynowania.

- Wprowadzenie ułatwień dla przyłączania nowych źródeł OZE działających na rzecz spółdzielni energetycznych.

Przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją energii elektrycznej nie będzie mogło odmówić wydania warunków przyłączenia dla instalacji odnawialnego źródła energii, która będzie wytwarzać energię elektryczną w ramach spółdzielni energetycznej po spełnieniu określonych warunków, w tym jeśli moc instalacji będzie dostosowana do potrzeb odbiorców spółdzielni energetycznej oraz umożliwi godzinowe bilansowanie ilości wy-

twarzanej i zużywanej energii w ramach tej spółdzielni energetycznej.

- Ułatwienie nabywania przez jednostki samorządu terytorialnego energii poprzez zwolnienie z obowiązku stosowania prawa zamówień publicznych w przypadku zakupu energii od spółdzielni energetycznej, której jednostka samorządu terytorialnego będzie członkiem.
- Umożliwienie jednostkom doradztwa rolniczego aktywnego udziału w spółdzielniach energetycznych.

Opracowany przez zespół ekspertów działających w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakres zmian dot. spółdzielni energetycznych zostanie włączony do nowelizacji ustawy o OZE (UC 99) przygotowanej przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska.

Departament Komunikacji i Promocji
MRiRW
tel. 22 623 18 38

Zdjęcie: Kopterdienstleistung, Stock.adobe.com

Pamiętajmy o bioasekuracji!

Zagrożenie grypą ptaków

Zagrożenie grypą ptaków jest wciąż aktualne. Wirus ten może wywoływać zachorowania i bardzo wysoką śmiertelność u ptactwa domowego. Wektorem wirusa grypy są ptaki dzikie, przede wszystkim gatunki związane ze środowiskiem wodnym, czyli kaczki, gęsi i łabędzie.

Na chorobę podatne są wszystkie gatunki drobiu i wiele gatunków dzikich ptaków. Niekiedy zakażeniu może ulec też człowiek, ale są to sytuacje bardzo rzadkie i w praktyce zawężone do Azji i Afryki. Inne gatunki mogą w ograniczonym stopniu odgrywać rolę

w rozprzestrzenianiu wirusa na bliższe odległości.

■ Znaczenie grypy ptaków

Grypa ptaków jest chorobą o bardzo dużym znaczeniu ekonomicznym. Państwo, w którym pojawi się choćby jedno ognisko grypy, nie

może eksportować drobiu i produktów pochodzenia drobiowego – co najmniej z regionu, w którym choroba się pojawiła lub nawet, w zależności od umów bilateralnych, z obszaru całego kraju, co generuje wymierne straty finansowe.

■ Zwalczanie choroby

Wirusy grypy bardzo szybko mutują, a to sprawia, że skuteczność szczepionek jest bardzo ograniczona, nie ma też na nią skutecznych leków. Jej zwalczanie odbywa się więc metodami administracyj-

nymi, dlatego istotne jest:

- szybkie rozpoznanie choroby;
- likwidacja ptaków w ognisku;
- wprowadzenie odpowiednich, określonych przepisami, restrykcji na obszarze występowania grypy, aby zapobiec jej dalszemu rozprzestrzenieniu.

Jednocześnie wirus grypy jest bardzo wrażliwy na wysoką temperaturę i pod działaniem 70 °C ginie prawie natychmiast, więc drób i jaja prawidłowo poddane obróbce termicznej są w pełni bezpieczne. Wirus jest też skutecznie eliminowany za pomocą powszechnie stosowanych środków dezynfekcyjnych takich jak ciepła woda z mydłem.

■ Sytuacja w obecnym sezonie

W aktualnym sezonie „grypowym” pojawiły się już pierwsze ogniska choroby u ptaków dzikich oraz hodowlanych. W związku z warunkami atmosferycznymi i migracją ptaków zagrożenie wystąpieniem kolejnych ognisk tej choroby w gospodarstwach utrzymujących drób jest wysokie.

■ Bioasekuracja – zasady

Bieżąca sytuacja epizootyczna w zakresie grypy ptaków wymaga szczególnej uwagi i wzmożonej ostrożności hodowców drobiu na całym terytorium Polski w celu minimalizacji ryzyka przeniesienia wirusa na teren gospodarstw.

Hodowcy drobiu powinni w szczególności ściśle przestrzegać następujących zasad bioasekuracji:

- Nie pić drobiu oraz ptaków utrzymywanych przez człowieka wodą ze zbiorników, do których mają dostęp ptaki dzikie.
- Nie wwozić na teren gospodarstwa, w którym jest utrzymywany drób, zwłok dzikich ptaków lub tusz ptaków łownych.
- Utrzymywać drób w sposób

ograniczający jego kontakt z dzikimi ptakami.

- Uniemożliwić dostęp drobiu do zbiorników wodnych, do których mają dostęp ptaki dzikie.
- Przechowywać i odpowiednio zabezpieczyć pasze, aby nie miały do niej dostępu ptaki dzikie.

Hodowcy powinni utrzymywać drób w sposób ograniczający jego kontakt z dzikimi ptakami

- Wyłożyć maty dezynfekcyjne przed wejściami i wyjściami z budynków inwentarskich, w których jest utrzymywany drób, w liczbie zapewniającej zabezpieczenie wejść i wyjść z tych budynków – w przypadku ferm, w których drób jest utrzymywany w systemie bezwybiegowym.

- Zgłaszać do powiatowego lekarza weterynarii miejsca, w których jest utrzymywany drób lub inne ptaki.

- Przestrzegać zasad higieny, tj. myć i odkażać ręce oraz stosować odzież ochronną oraz obuwie ochronne przy wchodzeniu do budynków inwentarskich.

- Czyścić i odkażać narzędzia i sprzęt używany do obsługi zwierząt.

Zastosowanie się do tych obowiązków, w tym w szczególności

zachowanie podstawowych zasad higieny (częste mycie rąk ciepłą wodą z mydłem oraz dezynfekcja pomieszczeń inwentarskich), przy jednoczesnym ograniczeniu do niezbędnego minimum liczby osób wchodzących do pomieszczeń inwentarskich, są prostymi,

a jednocześnie bardzo efektywnymi sposobami zmniejszającymi ryzyko wystąpienia choroby w gospodarstwie.

■ Działajmy wspólnie we wspólnym interesie!

Pamiętajmy – każde kolejne ognisko wysoce zjadliwej grypy ptaków generuje straty dla całego sektora drobiarskiego. Wspólne działania i wysiłek hodowców drobiu na rzecz zabezpieczenia swoich gospodarstw przed wniknięciem wirusa to kluczowe elementy, które pozwalają na minimalizację ryzyka wystąpienia kolejnych obostrzeń w tym sektorze.

Departament Bezpieczeństwa Żywności
i Weterynarii MRiRW
tel. 22 623 18 43

Zdjęcie: Gary.Stock.adobe.com

Kierunek bioróżnorodność

Odmiany regionalne i amatorskie

Odmiany regionalne i amatorskie są znane od dawna. Czym te odmiany są oraz co je odróżnia od odmian konwencjonalnych?

Choć cel wyróżnienia odmian regionalnych i amatorskich jest ten sam – ochrona rolniczej różnorodności biologicznej poprzez zachowanie unikalnych cech genetycznych – różni je kilka szczegółów.

■ Odmiany regionalne

Są to, przede wszystkim, stare odmiany roślin rolniczych i warzywnych. Należą do nich też miejscowe populacje wprowadzone i uprawiane przez rolników. Jak wskazuje ich nazwa, odmiany te są związane z regionem kraju, gdzie były tradycyjnie uprawiane i naturalnie się do miejscowych warunków przystosowały. W pamięci starszych osób zamieszkujących dany region odmiany takie są wciąż żywe.

■ Odmiany amatorskie

To stare odmiany roślin warzywnych, niekoniecznie związane z danym regionem kraju. Jak ich nazwa wskazuje, odmiany te są przeznaczone do uprawy przez amatorów. Nie mają one znaczenia dla towarowej produkcji warzyw i są dostosowane do uprawy w szczególnych warunkach agrotechnicznych, klimatycznych lub glebowych.

■ Rejestracja odmian regionalnych i amatorskich

Odmiany regionalne i amatorskie mają nieco gorsze niż nowoczesne odmiany konwencjonalne „parametry hodowlane”, czyli odręb-

ność, wyrównanie, trwałość. Jednak, z uwagi na podstawowy cel, który im towarzyszy – zachowanie cennych zasobów genetycznych roślin – mogą być rejestrowane i wprowadzane do obrotu.

Liderami ich uprawy w Unii Europejskiej są Włochy, Austria i Holandia. We Wspólnotowym Katalogu Odmian Roślin Rolniczych mamy obecnie ponad 400 odmian regionalnych roślin rolniczych, a we Wspólnotowym Katalogu Odmian Roślin Warzywnych są 184 odmia-

nych (COBORU) są zwolnione z opłat. Możliwość ich rejestracji, sprzedaży nasion, a w konsekwencji powrót zapomnianych, dawnych odmian do uprawy, jest szansą zarówno dla ich producentów, jak i dla uprawiających te odmiany rolników bądź działkowców. Jest również korzystne dla podniebienia konsumentów – z chwilą, gdy smaczne warzywa bądź lokalne pieczywo wykonane z mąki odmian regionalnych trafi na nasze stoły.

■ Wsparcie z PROW

Uprawiający odmiany regionalne i amatorskie rolnicy mogą otrzymywać wsparcie z PROW 2014-2020, a także z Krajowego Planu Strate-

Pszenica regionalna Ostka Gruboziarnista Grodkowicka

ny regionalnych roślin warzywnych i aż 937 odmian amatorskich warzyw.

W Polsce, aby promować ochronę i wykorzystanie odmian regionalnych i amatorskich, ich rejestracja i utrzymanie w Krajowym Rejestrze Odmian w Centralnym Ośrodku Badania Odmian Roślin Upraw-

gicznego dla WPR (PS WPR) 2023-2027. Zrekompensuje to straty z powodu niższego plonu, jaki mogą uzyskać z uprawy mniej wydajnych odmian. Wsparcie przyznawane jest w ramach:

- PROW 2014-2020, działania rolnośrodowiskowo-klimatycznego Pakietu 6. *Zachowanie zagrożo-*

nych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie;

- Krajowego Planu Strategicznego dla WPR 2023-2027, Interwencji 5. *Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie.*

W obu przypadkach dla beneficjentów PROW 2014-2020 i PS WPR 2023-2027 od 2023 r. obowiązują te same stawki. Przewidziane jest wsparcie na poziomie:

- 1411 zł/ha – do uprawy odmiany regionalnej bądź amatorskiej;
- 1619 zł/ha – za prowadzenie ich plantacji nasiennych.

■ Pozostałe korzyści

Korzyści finansowe nie są jedynymi, które otrzymują uprawiający te odmiany i je zachowujący rolnicy. Bezcenne są wartości kulturowe, kulinarne, sentymentalne, jakie łączą się z uprawą tych cennych odmian. Odmiany regionalne i amatorskie zasługują bowiem na to, by przywrócić je do uprawy (pomimo że nie spełniają w 100 proc. wszystkich wymagań stawianych nowoczesnym odmianom), z uwagi na ich cenne cechy użytkowe – np. charakterystyczny smak, zapach, kształt lub kolor owoców, zawartość substancji prozdrowotnych, łatwość przetworstwa bądź odporność na choroby.

Pszenica regionalna Squerhead

■ Kto może rejestrować odmiany regionalne i amatorskie, wytwarzać ich materiał siewny i sprzedawać go?

Może to być tylko zachowujący odmianę, czyli hodowca lub inna osoba wytwarzająca materiał siewny odmiany, zapewniając odmianie utrzymanie charakterystycznych właściwości, wyrównania i trwałości.

■ Gatunki w Krajowym Rejestrze Odmian

W Polsce w Krajowym Rejestrze Odmian mamy obecnie 4 odmiany regionalne pszenicy ozimej: *Almari*, *Ostka Grodkowicka*, *Ostka Gruboziarnista Grodkowicka* i *Square Head Grodkowicka*. Ich zachowują-

cym jest Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy Radzików, Zakład Doświadczalny Grodkowice. Regionem pochodzenia, a więc miejscem, gdzie jest wytwarzany i sprzedawany ich materiał siewny oraz gdzie są uprawiane te odmiany, są województwa: dolnośląskie, małopolskie, opolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie.

Drugim gatunkiem roślin rolniczych, którego odmiany regionalne znalazły się w Krajowym Rejestrze, jest ziemniak. W Rejestrze znalazło się 16 jego odmian: *Aksamitka*, *Aster*, *Atol*, *Ceza*, *Dalia*, *Drop*, *Ibis*, *Kolia*, *Lawina*, *Pierwiosnek*, *Ruta*, *Salto*, *Sonda*, *Wawrzyn*, *Zebra* i *Żagiel*. Ich zachowującym jest Gospodarstwo Produkcji Rolnej „Centrala Nasienna” Sp. z o.o. Nidzica, a ich regionem pochodzenia – obszar całej Polski.

Jedyna odmiana regionalna warzyw, która znajduje się obecnie w badaniach COBORU i prawdopodobnie zostanie wpisana do Krajowego Rejestru Odmian, jest odmianą czosnku.

Departament Hodowli i Ochrony Roślin

MRiRW

tel. 22 623 21 51

Zdjęcia: IHAR-PIB oddział Grodkowice,

Yanadjan.Stock.adobe.com

Jedyna odmiana regionalna warzyw, która prawdopodobnie zostanie wpisana do Krajowego Rejestru Odmian, jest odmianą czosnku

100 lat doradztwa rolniczego

O początkach doradztwa na ziemiach polskich

Od tysięcy lat to rolnictwo kształtowało ludzką cywilizację. Ludzie pracujący na roli dzięki swojej ciężkiej pracy nie tylko utrzymywali własne rodziny, lecz także wytwarzali dobra służące mieszkańcom całej wspólnoty. Służby doradztwa rolniczego wspierają polskich rolników i mieszkańców wsi już od prawie 100 lat. Z tej okazji są organizowane obchody 100-lecia państwowego doradztwa rolniczego.

Dość szybko zaczęto zbierać doświadczenia i gromadzić wiedzę na temat wykorzystania potencjału zarówno gleby, jak i otaczającej ludzi natury. Pierwszą wyższą szkołę rolniczą na ziemiach polskich i jedną z pierwszych w Europie powołano w 1816 r. Był to Instytut Agronomiczny w Marymoncie. Tradycję tej szkoły kultywuje do dziś Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W 1886 r. rozpoczął działalność Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Sobieszynie, w 1895 r. otwarto Stację Chemiczno-Rolniczą w Dublanach koło Lwowa, w 1899 r. w Kutnie, a w następnym roku – w Krakowie.

■ Narodziny agronomii społecznej

W okresie II Rzeczypospolitej rozwinęła się agronomia społeczna. Jej twórcy, do których zaliczyć możemy Władysława Grabskiego, Stefana Biedrzyckiego czy Wiktora Bronikowskiego, zakładali, że główną domeną agronomii spo-

łecznej jest działalność oświatowa ściśle związana z działalnością gospodarczą rozwijaną przez instytucje i organizacje społeczne w środowisku wiejskim. Agronomia społeczna w myśl jej twórców powinna wpływać na podniesienie ludności wiejskiej na wyższy stopień kultury materialnej i duchowej.

■ Pierwsze regulacje prawne dla kultury rolniczej

W połowie 1919 r. Sejm Ustawodawczy podjął uchwałę w sprawie zabezpieczenia w całym kraju terenów, głównie po dawnych ma-

■ Poświętne: początki zinstytucjonalizowanego doradztwa rolniczego

W sierpniu 1923 r. Wojewoda Warszawski skierował pismo do Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie przeznaczenia majątku Poświętne koło Płońska (dziś Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego – MODR, Oddział Poświętne w Płońsku) dla rozwoju kultury rolniczej. W tym samym roku Sejmik Płoński powołał do życia Ognisko Kultury Rolnej i Zakład Doświadczalny w Poświętnem. Celem tej instytucji było wspieranie rozwoju rolnictwa

Jedne z pierwszych powojennych żniw na poletkach doświadczalnych w Poświętnem

jątkach ziemskich, potrzebnych do tworzenia ognisk kultury rolniczej. Przystąpiono do prac nad szczegółowymi regulacjami prawnymi dotyczącymi powołania na terenie Polski, w tym na Mazowszu, sieci ognisk krzewiących kulturę rolniczą.

na Mazowszu. Na polu doświadczalnym (o powierzchni 133 ha) i na polach produkcyjnych prowadzono doświadczenia, dotyczące m.in. uprawy zbóż, buraków cukrowych i ziemniaków, a także doświadczenia nawozowe. Jesienią 1924 r. zapoczątkowano pro-

Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego Oddział Poświętne w Płońsku

wspierają polskich rolników i mieszkańców wsi już od prawie 100 lat. Z tej okazji są organizowane obchody 100-lecia całego państwowego doradztwa rolniczego, w realizację których jest zaangażowane Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi we współpracy ze wszystkimi jednostkami doradztwa rolniczego. W całym kraju będą organizowane regionalne wydarzenia upamiętniające tę rocznicę, a punktem kulminacyjnym planowanych wydarzeń będzie dwudniowa konferencja w Warszawie, zaplanowana na 13-14 września 2023 r.

wadzenie doświadczeń u rolników.

Przedsięwzięcie to okazało się niezwykle owocne i trwałe. Z biegiem lat stało się wręcz symbolem w tej dziedzinie na Mazowszu. Dziś Poświętne to Oddział MODR w Płońsku – najstarsza spośród wszystkich placówek państwowego doradztwa rolniczego w Polsce.

Rok 1923 stał się więc początkiem zinstytucjonalizowanego doradztwa rolniczego i dziś, sto lat później, możemy z dumą obchodzić piękny jubileusz.

■ Obchody 100-lecia doradztwa rolniczego

Służby doradztwa rolniczego

września 2023 r.

Departament Innowacji, Cyfryzacji
i Transferu Wiedzy MRiRW

tel. 22 623 12 22

Mazowiecki Ośrodek

Doradztwa Rolniczego w Warszawie

tel. 22 571 61 00

Zdjęcia: archiwum MODR

Doradca Roku 2022

W ubiegłym roku Centrum Doradztwa Rolniczego we współpracy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi zorganizowało kolejną edycję Ogólnopolskiego Konkursu „Doradca Roku”

Konkurs przebiega w 2 etapach – wojewódzkim i krajowym. Na etapie wojewódzkim, za którego organizację odpowiadają dyrektorzy właściwych wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego, są wyłaniani trzej laureaci spośród wszystkich doradców zgłoszonych przez podmioty działające na terenie województwa,

świadczących usługi na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich. Z kolei do etapu krajowego są zgłaszani zwycięzcy etapu wojewódzkiego.

Choć była to dopiero III edycja, konkurs już zdołał uzyskać istotne znaczenie w środowisku doradztwa rolniczego i stać się jednym z najważniejszych konkursów or-

ganizowanych corocznie z udziałem Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Konkurs stanowi doskonałą formę uznania ciężkiej i wymagającej pracy doradców rolniczych, którzy na co dzień współpracują z rolnikami. Wspierają ich swoją wiedzą i umiejętnościami, ułatwiają dostęp do najbardziej aktualnych informacji i innowacyjnych rozwiązań oraz pomagają im w rozwiązywaniu problemów związanych z prowadzeniem gospodarstwa.

Zadania doradców stale się rozszerzają i ewoluują. W związku

z tym muszą oni ustawicznie podnosić swoją wiedzę i umiejętności, aby być wsparciem dla rolników w takich obszarach jak gospodarowanie w warunkach zmian klimatu, zmniejszanie emisji gazów cieplarnianych czy prowadzenie zrównoważonej produkcji. Nowe wyzwania, przed którymi stają rolnicy, wymagają profesjonalnego, efektywnego systemu doradztwa rolniczego. Choć jest jeszcze wie-

ka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;

- III miejsce – Sławomira Rogalewska z Zachodniopomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach.

Jarosław Cichocki – zdobywca I miejsca – ukończył Akademię Rolniczo-Techniczną w Olsztynie (obecnie Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) na kierun-

Studium Przygotowania Pedagogicznego na Akademii Rolniczej w Poznaniu, a także Studia Podyplomowe w zakresie integrowanych technologii produkcji roślinnej. Obecnie jest głównym specjalistą ds. produkcji roślinnej w Powiatowym Zespole Doradztwa Rolniczego w Marszewie. Zajmuje się doradztwem technologicznym, organizuje i prowadzi szkolenia oraz warsztaty dla rolników i mieszkańców obszarów wiejskich, organizuje szkolenia wyjazdowe na targi i wystawy. Ponadto przygotowuje wnioski i plany nawozowe oraz współpracuje z instytutami naukowymi, organizacjami i stowarzyszeniami, a także prowadzi obserwacje chorób i szkodników na różnych gatunkach roślin rolniczych i ogrodniczych.

Sławomira Rogalewska – zdobywczyni III miejsca – absolwentka Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej w Szczecinie. Z pracą w doradztwie rolniczym związana od 1996 r. Obecnie jest głównym doradcą w Powiatowym Zespole Doradztwa Rolniczego w Szczecinie. Posiada uprawnienia doradcy rolniczego i rolnośrodowiskowego. Jako doradca przekazuje swoją wiedzę i dzieli się doświadczeniem praktycznym z rolnikami i mieszkańcami gmin Police i Nowe Warpno w ramach prowadzonych szkoleń, warsztatów czy indywidualnych lub grupowych porad. Współpracuje z lokalnym samorządem, Kołem Gospodyń Wiejskich „Inicjatywa Wiejska” w Niekłończycy i Kołem Gospodyń Wiejskich Brzózki oraz Kołem Twórców Regionu SIEDLIKO.

Departament Innowacji, Cyfryzacji
i Transferu Wiedzy MRiRW
tel. 22 623 12 22

Zdjęcie: Centrum Doradztwa Rolniczego
oddział w Poznaniu

BIULETYN INFORMACYJNY 1-2/2023

Laureaci III edycji konkursu (od lewej): Alicja Stachowiak (II Z-ca Dyrektora Wielkopolskiego ODR), Maciej Szykowiec (Z-ca Dyrektora Wielkopolskiego ODR), Dorota Piękna-Paterczyk (laureatka II miejsca, Wielkopolski ODR), Mariusz Tatka (Dyrektor CDR Oddz. w Poznaniu), Sławomira Rogalewska (laureatka III miejsca, Zachodniopomorski ODR), Joanna Czapla (Dyrektor Departamentu Płatności Bezpośrednich w MRiRW), Jarosław Cichocki (laureat I miejsca, Doradca Roku 2022, Pomorski ODR), Andrzej Dolny (Dyrektor Pomorskiego ODR), Bartosz Dąbrowski (Dyrektor Departamentu Innowacji, Cyfryzacji i Transferu Wiedzy w MRiRW), Ireneusz Drozdowski (Dyrektor CDR).

le do zrobienia, to już dzisiaj wyraźnie widać istotne zmiany, zarówno jeśli chodzi o bazę dydaktyczną, jak i samą ofertę publicznego doradztwa.

■ Doradcy Roku 2022

Uroczyste ogłoszenie wyników Ogólnopolskiego Konkursu „Doradca Roku” 2022 i wręczenie nagród laureatom etapu krajowego odbyło się w listopadzie 2022 r.

Laureatami III edycji konkursu zostali:

- I miejsce – Jarosław Cichocki z Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Lubaniu;
- II miejsce – Dorota Piękna-Paterczyk z Wielkopolskiego Ośrod-

ka Zootechnika, a także Studia Podyplomowe na Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu w zakresie rolnictwa ekologicznego. Pracę w doradztwie rolniczym (jako specjalista ds. pszczelarstwa) rozpoczął w 1995 r. Obecnie kieruje Działem Technologii Produkcji Rolniczej i Doświadczalnictwem w Lubaniu. Specjalizuje się w pszczelarstwie, chowie i hodowli zwierząt. Posiada m.in. uprawnienia doradcy rolniczego i rolnośrodowiskowego, a także w zakresie realizacji planów dobrostanowych.

Dorota Piękna-Paterczyk – zdobywczyni II miejsca – ukończyła

Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA)

EFMRA to jeden z funduszy Unii Europejskiej, który będzie realizowany w latach 2021-2027. Fundusz będzie wdrażany w Polsce za pośrednictwem programu Fundusze Europejskie dla Rybactwa. Jego budżet to blisko 732 mln euro.

Fundusze Europejskie
dla Rybactwa

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundusz jest następcą Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego z lat 2014-2020 (wdrażanego w Polsce za pośrednictwem Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze”). Służy do wykorzystywania środków finansowych z budżetu UE do wspierania wspólnej polityki rybołówstwa, zintegrowanej polityki morskiej oraz unijnego programu na rzecz międzynarodowego zarządzania oceanami.

Fundusz przyczynia się do realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu – elementu unijnej polityki ochrony środowiska i klimatu. Ma być gwarantem dostępności żywności, konkurencyjności gospodarki morskiej oraz wsparciem dla społeczności nadbrzeżnych.

■ Priorytety EFMRA

- Wspieranie zrównoważonego rybołówstwa oraz odbudowy i ochrony żywych zasobów wodnych.
- Wspieranie zrównoważonej działalności w zakresie akwakultury oraz przetwarzania i wprowadzania

do obrotu produktów rybołówstwa i akwakultury, a co za tym idzie – przyczynianie się do bezpieczeństwa żywnościowego w Unii Europejskiej.

- Sprzyjanie zrównoważonej niebieskiej gospodarce na obszarach przybrzeżnych, wyspiarskich i śródlądowych, która obejmuje tradycyjną i nowo powstającą działalność gospodarczą związaną z oceanami, morzami, wybrzeżami i wodami śródlądowymi, oraz wspieranie rozwoju społeczności rybackich i sektora akwakultury.
- Wzmocnienie międzynarodowego zarządzania oceanami oraz przyczynianie się do zapewnienia bezpieczeństwa i czystości mórz i oceanów, ochrony na nich, a także zrównoważonego zarządzania nimi.

■ Najważniejsze działania wspierane w ramach EFMRA

EFMRA wspiera innowacyjne projekty, które przyczyniają się do zrównoważonej eksploatacji zasobów wodnych i morskich oraz zarządzania nimi.

Fundusz sprzyja przede wszystkim:

- zrównoważonej i niskoemisyjnej działalności połowowej;
- ochronie różnorodności biologicznej mórz i ekosystemów morskich;
- zaopatrzeniu europejskich konsumentów w zdrową żywność pochodzenia morskiego wysokiej jakości;
- zwiększaniu atrakcyjności społeczno-ekonomicznej sektora rybołówstwa i odmłodzeniu tego sektora, w szczególności w przypadku łodziowego rybołówstwa przybrzeżnego;
- rozwojowi zrównoważonej i konkurencyjnej akwakultury zwiększającej bezpieczeństwo żywnościowe;
- rozwojowi umiejętności i poprawie warunków pracy w sektorach rybołówstwa i akwakultury;
- gospodarczej i społecznej vitalności społeczności nadbrzeżnych;
- innowacjom w ramach zrównoważonej niebieskiej gospodarki;
- ochronie na morzu, dzięki której morza są bezpieczne;
- współpracy międzynarodowej, dzięki której oceany będą zdrowe, bezpieczne i zarządzane w sposób zrównoważony.

■ Kto będzie mógł ubiegać się o dofinansowanie?

Program będzie skierowany do:

- podmiotów prowadzących działalność w zakresie rybołówstwa morskiego, rybactwa śródlądowe-

go, chowu i hodowli ryb, przetwarzania i obrotu produktami rybołówstwa i akwakultury;

- Rybackich Lokalnych Grup Działania;
- organizacji rybackich, organizacji zrzeszających producentów akwakultury, organizacji producentów ryb, związków, stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego realizujących statutowe działania w zakresie rybactwa;
- instytutów naukowo-badawczych;
- administracji.

Operacje realizowane przez be-

neficientów programu przyczynią się do poprawy odporności i stabilności sektora rybackiego, m.in. dzięki poprawie konkurencyjności i rentowności podmiotów działających w branżach rybołówstwa, akwakultury i przetwórstwa oraz branż z nimi powiązanych.

Wsparcie finansowe, które będzie udzielane w ramach programu, przyniesie także zbiorową korzyść dla lokalnych społeczności, np. przez popularyzację produktów rybnych, zróżnicowanie dochodów mieszkańców tradycyjnie utrzymujących się z rybactwa czy, jak

w przypadku terenów nadmorskich, wkład programu w zbalansowanie i poprawę kondycji floty rybackiej.

Program oddziaływać będzie także na ogół społeczeństwa, np. przez realizację operacji z zakresu poprawy stanu środowiska i stanu wiedzy na jego temat.

Więcej informacji można znaleźć na stronie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/>.

Departament Pomocy Technicznej

MRiRW

tel. 22 623 16 37

Zdjęcie: Wojciech Wrzesień.Sock.adobe.com

Kwoty połowowe na rok 2023 przyjęte

W połowie grudnia 2022 r. ministrowie rolnictwa i rybołówstwa UE osiągnęli porozumienie w sprawie uprawnień do połowów na rok 2023, na wodach UE i wodach nienależących do UE na 2023, na Atlantyku, Morzu Północnym, Morzu Śródziemnym i Morzu Czarnym, także w odniesieniu do niektórych stad głębokowodnych.

Przedmiotem szczegółowej dyskusji był wniosek dotyczący rozporządzenia Rady ustalającego uprawnienia do połowów na 2023 r. dla niektórych stad ryb i grup stad ryb, stosowane w wodach Unii oraz – dla unijnych statków rybackich – w niektórych wodach nienależących do Unii, a także ustalające na lata 2023 i 2024 takie uprawnienia do połowów w odniesieniu do niektórych stad ryb głębokowodnych.

■ Połowy węgorza

Doradztwo ICES dotyczące węgorza wskazuje, że połowy węgorza we wszystkich siedliskach powinny być

zakazane w 2023 r., zarówno jeśli chodzi o połowy rekreacyjne jak i komercyjne, w tym w zakresie połowów węgorza szklatego wykorzystywane do zarybiania i akwakultury.

KE, w projekcie rozporządzenia, zaproponowała ustanowienie 6-miesięcznego okresu zakazu połowów węgorza. Zgodnie z propozycją KE, zakaz miałby obejmować okres sześciu kolejnych miesięcy, obejmować odpowiednio kolejne tygodnie i miesiące głównego okresu migracji węgorza, zarówno na etapie życia węgorza szklatego jak i węgorza srebrzystego, obejmować miesiąc migracji szczytowej oraz okres co najmniej dwóch miesięcy zarówno przed, jak i po miesiącu migracji szczytowej.

W wyniku długotrwałych negocjacji, w drodze kompromisu udało się zastąpić pierwotny zakaz wprowadzeniem okresu zamkniętego w okresie od października do grudnia oraz na okres 3 dodatkowych, dowolnie wybranych przez państwa członkow-

skie miesięcy, w okresie od stycznia do sierpnia.

■ Pozostałe tematy

Dodatkowo Rada udzieliła mandatu na przyjęcie wyników negocjacji z państwami trzecimi (Zjednoczone Królestwo) i implementowanie ostatecznych wysokości kwot połowowych do rozporządzenia w sprawie możliwości połowowych na rok 2023.

W związku z koniecznością dalszych rozmów z Norwegią w sprawie możliwości połowowych na rok 2023 oraz wdrożenia Porozumienia Politycznego, Rada zdecydowała o ustanowieniu kwot tymczasowych dla dorsza na Svalbardzie, karmazyna i halibuta na wodach międzynarodowych NEAFC. Przyjęte kwoty na rok 2023 przedstawia tabela.

Departament Rybołówstwa

MRiRW

22 623 29 72

Zdjęcia: Designer_an-, SidorArt.Stock.adobe.com

TAC na rok 2023, gdzie Polska posiada udziały lub możliwości połowowe

Gatunek	Obszar	Kwota UE 2023 (t)	Kwota PL 2023 (t)	Zmiana
Dorsz	ICES I, IIb	3907	362	Kwota tymczasowa
Śledź	ICES I, II	23294	517	-14,7%
Makreła	ICES VI, VIIa, b,d,e, Vb, IIa, VII, XII, XIV	102948	1107	-4,8%
Karmazyn	I,II INT	pm.	kwota wspólna	TAC do ustalenia po 31.03.2023
Halibut niebieski	I,II INT (przyłowy)	428	428	roll over
Karmazyn pel+głęb	ICES V, XII, XIV	0	0	roll over
Buławik czarny	ICES Vb,VI,VII	2205	22	roll over
Buławik czarny	ICES VIII, IX, XII, XIV	1541	347	roll over
Pałasz czarny	ICES V,VI,VII,XII	1710	1	roll over
Molwa niebieska	ICES Vb, VI, VII	8341	3	roll over
Halibut niebieski	ICES IIa, IV, Vb, VI	703	29	roll over
Dorsz	3M	2910	231	+52,5%
Krewetka	3M	0	0	roll over
Krewetka	3LNO	0	0	roll over
Kalmar illex	N/3/4	30078	227	roll over
Dorsz	2JK3L	0	0	roll over
Ostrobok peruwiański	SPRFMO	pm	pm	TAC do ustalenia w lutym 2023
Kryl	CCAMLR	5610000	kwota wspólna	roll over

Posiedzenie Rady AGRIFISH

Na posiedzeniu Rady UE ds. Rolnictwa i Rybołówstwa (AGRIFISH) 11-13 grudnia 2022 r., w którym wziął udział podsekretarz stanu w MRiRW Krzysztof Cieciora, w obszarze rolnictwa omówiono sytuację na rynkach rolnych. W zakresie rybołówstwa zaś, po intensywnych negocjacjach, ministrowie osiągnęli porozumienie polityczne w sprawie uprawnień do połowów na rok 2023.

Polska podkreśliła, że sytuacja na rynkach jest bardzo niestabilna i musimy być przygotowani na sytuacje kryzysowe. Ponownie poparliśmy wykorzystanie rezerwy kryzysowej na nadzwyczajną pomoc dostosowawczą dla producentów w sektorach rolnych.

■ PS dla WPR – prace nad przepisami krajowymi

Podczas posiedzenia wymieniono poglądy na temat planów strategicznych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), zwłaszcza w kontekście wojny w Ukrainie i wyzwań, które stawia to przed sektorem rolnym.

Polska przypomniała, że nasz Plan Strategiczny (PS) dla WPR Komisja zatwierdziła w sierpniu 2022 r. Pozwoliło to przyspieszyć prace nad przepisami krajowymi, które chcemy przyjąć do połowy marca 2023 r. Dodatkowo Polska analizuje, jakie mechanizmy i działania stabilizujące bezpieczeństwo żywnościowe w UE i globalnie, mogą być podjęte w ramach różnych polityk unijnych.

■ Dobrostan zwierząt

Omówiono także ocenę obecnych przepisów dotyczących dobrosta-

nu zwierząt. Priorytetem jest uwzględnienie w przyszłym prawodawstwie przepisów w tym zakresie oraz odpowiednio długich okresów przejściowych, pozwalających na dostosowanie produkcji

Podsekretarz stanu w MRiRW Krzysztof Cieciora w rozmowie z unijnym komisarzem ds. rolnictwa Januszem Wojciechowskim

zwierzęcej w poszczególnych państwach członkowskich UE do nowych wymagań.

Polska oceniła, że wyższe wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt będą prowadzić do wyższych kosztów prowadzenia produkcji zwierzęcej w UE.

■ Stosowanie środków ochrony roślin

Ministrowie zapoznali się również z obecnym stanem prac nad rozporządzeniem w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin. Minister Krzysztof Cieciora po raz kolejny wyraził negatywną ocenę projektu i podkreślił, że zawarte w nim propozycje stanowią istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego Unii Europejskiej i będą zwiększać uzależnienie unijnego systemu żywnościowego od importu.

■ Rybołówstwo

Po intensywnych negocjacjach ministrowie osiągnęli porozumienie polityczne w sprawie uprawnień do połowów na rok 2023 na wodach UE i wodach nienależących do UE, na Atlantyku, Morzu Północnym, Morzu Śródziemnym i Morzu Czarnym, także w odniesieniu do niektórych stad głębokowodnych (więcej na temat kwot połowowych na str. 22-23 „Biuletynu”).

Polska podkreśliła, że ważne jest, aby całkowite dopuszczalne połowy zostały ustalone zgodnie z celami Wspólnej Polityki Rybołówstwa, mając na uwadze dostępne opinie naukowe oraz uwzględniając aspekty środowiskowe i społeczno-gospodarcze.

Departament Współpracy
Międzynarodowej
MRiRW

tel. 22 623 24 71

Zdjęcie: archiwum MRiRW

Spotkanie z Ambasadorem Izraela

Podczas spotkania wicepremiera, ministra rolnictwa i rozwoju wsi Henryka Kowalczyka z ambasadorem Izraela w Polsce Yacovem Livne rozmówcy podkreślili chęć zacieśniania współpracy bilateralnej w obszarze rolnictwa, zarówno w kontekście wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi, jak i najnowszych technologii i innowacji w rolnictwie. Spotkanie odbyło się 20 grudnia ub. r. na prośbę strony izraelskiej.

Rozmówcy zwrócili uwagę na perspektywy rozwoju polsko-izraelskiej współpracy w kontekście przerwania globalnych łańcuchów dostaw żywności w związku z wojną w Ukrainie.

Wicepremier Kowalczyk przedstawił działania podejmowane przez Polskę na rzecz ułatwienia wywozu do krajów trzecich zbóż i innych towarów rolnych pochodzących z Ukrainy. Ambasador Izraela podkreślił, że bezpieczeństwo żywnościowe krajów afrykańskich i niektórych państw Bliskiego Wschodu stało się poważnie zagrożone wskutek wojny.

■ Stan i perspektywy rozwoju wymiany handlowej

Wicepremier stwierdził, że niezbędne jest usunięcie barier ograniczających wzrost wymiany handlowej. Wyraził nadzieję na zniesienie przez Izrael ograniczeń w imporcie mięsa drobiowego i jego produktów z Polski i potwierdzenie warunków importu z Polski mrożonego mięsa wołowego. Zachęcił też izraelskich partnerów do współpracy z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa, który może ułatwiać kontakty przedsiębiorców

z obydwu krajów, np. poprzez organizację misji gospodarczych.

Ambasador Yacov Livne poinformował, że polska żywność jest dostępna na rynku izraelskim. Zwrócił szczególną uwagę na polską wołowinę, po którą chętnie sięgają konsumenci z uwagi na jej walory jakościowe, smakowe i przystępną cenę. Poinformował też, że Izrael eksportuje szereg

jącej rozwojowi wzajemnie korzystnej współpracy handlowej pomiędzy krajami.

Ambasador Livne wyraził też przekonanie, że Polska i Izrael mogłyby rozwijać kontakty w obszarze nowych technologii, innowacyjności w rolnictwie. Podkreślił, że Izraelczycy mają w tej dziedzinie świetne osiągnięcia. Wicepremier Kowalczyk przyznał, że z uwagi na zmiany klimatyczne warto już teraz się przyjrzeć izraelskim rozwiązaniom.

■ Eksport rolny do Izraela

W okresie styczeń – październik 2022 r. wartość eksportu rolnego do Izraela osiągnęła poziom ponad 334 mln euro.

Eksportowaliśmy głównie mięso wołowe, cukier, pszenicę, przetwory

Ambasador Izraela Yacov Livne wyraził w czasie spotkania z wicepremierem, ministrem rolnictwa i rozwoju wsi Henrykiem Kowalczykiem przekonanie, że Polska i Izrael mogłyby rozwijać kontakty w obszarze nowych technologii i innowacyjności w rolnictwie

produktów, których uprawa w Polsce jest niemożliwa ze względu na warunki klimatyczne – jak awokado czy banany.

Strony zgodnie odnotowały komplementarność polskiego i izraelskiego rolnictwa, co można traktować jako czynnik sprzyja-

jącej rozwojowi wzajemnie korzystnej współpracy handlowej pomiędzy krajami. spożywcze, chleb i pieczywo cukiernicze, wody, filety rybne, sery i twarogi.

Departament Współpracy
Międzynarodowej
MRiRW

tel. 22 623 24 71

Zdjęcie: archiwum MRiRW

Rozmowy o tranzycie z Ukrainy

Wicepremier, minister rolnictwa i rozwoju wsi Henryk Kowalczyk 20 grudnia 2022 r. odbył rozmowę wideo z ministrem polityki rolnej i żywności Ukrainy Mykołą Solskim. Głównym tematem był tranzyt produktów rolnych z Ukrainy przez terytorium Polski. W spotkaniu uczestniczył także wiceminister Rafał Romanowski.

kontynuowane na poziomie eksperckim.

■ Polski eksport do Ukrainy

Ukraina jest ważnym partnerem Polski w zakresie handlu towarami rolno-spożywczymi. W okresie sty-

Wicepremier Kowalczyk podsumował stan współpracy państw w sektorze rolno-spożywczym. Wyraził zadowolenie z wdrażania przez Ukrainę działań w zakresie uznania regionalizacji terytorium Polski pod względem ASF. Poinformował o działaniach prowadzonych w celu opracowania projektu rurociągu transgranicznego dla transportu olejów roślinnych z Ukrainy do portu Gdańsk.

cym do Polski z Ukrainy. Szef resortu rolnictwa podkreślił, że stałe wsparcie dla eksportu zboża z Ukrainy do UE nie może odby-

czeń – październik 2022 r. odnotowaliśmy wzrost eksportu rolnego na rynek ukraiński o ok. 20 proc. – z 652,1 do 785,6 mln euro. Ekspor-

■ Zboże z Ukrainy

Wicepremier zapowiedział udział w inicjatywie strony ukraińskiej „Zboże z Ukrainy”. Ukraina planuje wysłać co najmniej 60 statków w pierwszej połowie 2023 r. do najbardziej dotkniętych głodem krajów Afryki i Azji.

Minister Solski poruszył kwestię transportu zbóż przewożonych ciężarówkami przez polsko-ukraińską granicę. Wicepremier Kowalczyk poinformował, że w związku z nieprawidłowościami w handlu zbożem przeznaczonym na cele techniczne wzmocnieniu uległ nadzór nad zbożem trafiają-

wać się bez stosownych kontroli, które mają na celu eliminowanie zagrożeń dla polskich producentów rolnych i konsumentów.

W tej sytuacji minister Solski zaproponował usprawnienie polegające na separacji pojazdów przewożących towary rolno-spożywcze. Rozmowy na ten temat będą

towaliśmy głównie sery i twarogi, produkty do karmienia zwierząt, kawę, wody oraz mięso wieprzowe.

Departament Współpracy
Międzynarodowej
MRiRW
tel. 22 623 24 71

Zdjęcia: archiwum MRiRW, Monika.Stock.adobe.com

Polsko-Wietnamska Grupa Parlamentarna

30 listopada 2022 r. sekretarz stanu w MRiRW Lech Kołakowski uczestniczył w spotkaniu polsko-wietnamskiej grupy parlamentarnej. Celem było omówienie stanu i perspektyw rozwoju współpracy państw w sektorze rolnym. W spotkaniu wzięli udział ambasador Wietnamu w Polsce Nguyen Hung oraz przedstawiciele polskiej branży rolno-spożywczej.

Wiceminister Lech Kołakowski podziękował ambasadorowi Nguyen Hung za wkład i osobiste zaangażowanie w rozwój relacji dwustronnych. Podkreślił, że Wietnam jest strategicznym partnerem dla Polski w sprawach gospodarczych, w tym w zakresie wymiany handlowej artykułami rolno-spożywczymi.

Wiceszef polskiego resortu rolnictwa przedstawił stan dwustronnej współpracy w sektorze rolnym, odnotowując pozytywne efekty I posiedzenia polsko-wietnamskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa w Wietnamie w czerwcu 2022 r.

W wyniku tych rozmów w październiku 2022 r. odbył się audyt w sektorze wołowiny oraz mięsa z gęsi i kaczek. Prowadzimy również intensywne uzgodnienia w zakresie otwarcia rynku Wietnamu dla biorówki wysokiej z Polski.

■ Perspektywy rozwoju współpracy polsko-wietnamskiej

Sekretarz stanu zauważył, że istnieją duże możliwości rozwoju relacji z Wietnamem w zakresie naukowo-badawczym. Wszystkie

aspekty współpracy będą szczegółowo omawiane podczas II spotkania polsko-wietnamskiej grupy roboczej ds. współpracy w dziedzinie rolnictwa, które ma się odbyć w 2023 r. w Polsce.

jemnych obrotów pozostaje jednak nie w pełni wykorzystany. Dlatego zależy nam na podejmowaniu wszelkich działań pozwalających na równoważenie wyników dwustronnego handlu. Liczymy także na aktywność przedsiębiorców – podkreślił wiceminister w czasie spotkania Kołakowski.

W 2021 r. eksport towarów rolno-spożywczych do Wietnamu osiągnął wartość 143 mln euro. W ubiegłym roku eksportowaliśmy głównie: filety rybne i inne mięso rybne,

Celem spotkania polsko-wietnamskiej grupy parlamentarnej było omówienie stanu i perspektyw rozwoju współpracy państw w sektorze rolnym. W rozmowach wzięli udział: sekretarz stanu w MRiRW Lech Kołakowski, ambasador Wietnamu w Polsce Nguyen Hung oraz przedstawiciele polskiej branży rolno-spożywczej

■ Wymiana handlowa artykułami rolno-spożywczymi z Wietnamem

– Obecnie Wietnam jest jednym z najważniejszych odbiorców polskiej żywności w Azji Południowo-Wschodniej. Oferty eksportowe naszych krajów uzupełniają się, a nie konkurują ze sobą. Potencjał wza-

grysi i granulki z mięsa, podrobów i ryb, mięso wieprzowe świeże, chłodzone lub mrożone oraz mąki.

Departament Współpracy
Międzynarodowej
MRiRW

tel. 22 623 24 71

Zdjęcie: archiwum MRiRW

Wizyta Ambasadora Uzbekistanu

22 listopada 2022 r. odbyło się spotkanie sekretarza stanu w MRiRW Rafała Romanowskiego z Bakhromem Babajewem, ambasadorem Uzbekistanu w Polsce. Strony omówiły problemy w dostępie do rynku Uzbekistanu dla towarów pochodzenia zwierzęcego i roślinnego z Polski, szczególnie w dopuszczeniu wieprzowiny z regionów wolnych od ASF.

Głównym tematem rozmów sekretarza stanu w MRiRW Rafała Romanowskiego z Bakhromem Babajewem, ambasadorem Uzbekistanu w Polsce był audyt polskich zakładów mięsnych

Wiceminister Romanowski podkreślił osiągnięcia Polski w zakresie rozwoju i modernizacji sektora rolnego i zapewnił o gotowości

polskich ekspertów do dzielenia się wiedzą i doświadczeniami z zainteresowanymi partnerami z Uzbekistanu.

Ambasador Babajew poinformował o zainteresowaniu strony uzbeckistańskiej zapoznaniem się z polskimi doświadczeniami dotyczącymi prac na rzecz rozwoju i modernizacji tego sektora oraz pozyskaniem z Polski nowoczesnych technologii dla produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Strony poruszyły również temat audytu polskich zakładów mięsnych oraz wpisania wszystkich zakładów zgłoszonych przez Inspekcję Weterynaryjną do wykazu zakładów uprawnionych do eksportu na rynek uzbeckistański.

Departament Współpracy
Międzynarodowej
MRiRW

tel. 22 623 24 71

Zdjęcie: archiwum MRiRW

Eksport do Indii

Nowe wymagania

Od 1 lutego 2023 r. podmioty produkujące wybrane kategorie artykułów rolno-spożywczych eksportowane do Indii będą podlegać obowiązkowi rejestracji w indyjskim Urzędzie ds. Bezpieczeństwa i Standardów Żywności (Food Safety and Standards Authority of India – FSSAI).

Obowiązek rejestracji dotyczy producentów artykułów żywnościowych z kategorii:

- mleko i produkty mleczne;
 - mięso i produkty mięsne (w tym ryby i ich produkty);
 - jajka w proszku (proszek jajeczny);
 - żywność dla niemowląt;
 - nutraceutyki (np. suplementy diety, żywność do celów specjalnych).
- Proces rejestracji polskich podmiotów prowadzą:
- powiatowe organy Inspekcji Weterynaryjnej w przypadku produk-

tów z kategorii: mleko i produkty mleczne, mięso i produkty mięsne (w tym ryby i ich produkty), jajka w proszku;

- powiatowe organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w przypadku produktów z kategorii żywność dla niemowląt i nutraceutyki.

Informacje na temat nowych wymagań indyjskich dostępne są na stronach internetowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, Głównego Inspektoratu Weterynarii oraz Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

Departament Komunikacji i Promocji
MRiRW

tel. 22 623 18 38

Wielki finał „Bitwy Regionów” Koła Gospodyń Wiejskich nagrodzone

Policzki wieprzowe z ciapkapustą zyskały największe uznanie jury podczas finału ogólnopolskiego konkursu kulinarnego „Bitwa Regionów”. Tym samym zwycięzcą i zdobywcą 25 tys. zł zostało Koło Gospodyń Wiejskich Zimna Wódka z woj. opolskiego. Ostatnie zmagania konkursowe „Bitwy regionów”, które odbyły się w pierwszej połowie grudnia ub. r. w Domu Polonii w Pułtusku, obserwowali wiceministrowie resortu rolnictwa: Anna Gembicka, Rafał Romanowski i Krzysztof Cieciora. Nagrody wręczał wicepremier, minister rolnictwa i rozwoju wsi Henryk Kowalczyk.

Do współzawodnictwa przystąpiło 16 Kół Gospodyń Wiejskich, zwycięzców zmagają wojewódzkich.

■ Tradycja, jakość i rozwój: Koła Gospodyń Wiejskich

Z uczestniczkami i uczestnikami

mi konkursowych potyczek podczas finału rozmawiał wicepremier, minister rolnictwa i rozwoju wsi Henryk Kowalczyk.

– *To, że polska żywność jest najlepsza w Europie i na świecie, to pewnie wszyscy już wiedzą, ale jeśli jeszcze jest przyrządzona według regionalnych przepisów i rękoma członkiń kół gospodyń wiejskich, to nie ma już sobie nigdzie równych* – stwierdził szef resortu rolnictwa.

Dlatego według wicepremiera nie ma nic dziwnego, że z roku na rok eksport polskiej żywności rośnie.

Szef resortu rolnictwa pogratulował wszystkim uczestnikom „Bitwy Regionów”, gdyż – jak stwierdził – nie było łatwo dojść do samego finału poprzez eliminacje powiatowe i wojewódzkie.

Wicepremier z uznaniem mówił o sile i randze kół podkreślając, że

zarejestrowanych jest ich już ponad 11 tys. i liczą one ponad 300 tys. członkiń i członków.

■ Finał „Bitwy Regionów”

Na początku wielkiego finału „Bitwy Regionów” głos zabrał sekretarz stanu w MRiRW Rafał Romanowski, który zwrócił uwagę, że polska tradycja, polskie smaki i produkty wytwarzane przez polskich rolników, to kwintesencja naszej kuchni. Wiceminister podkreślił także zasługi sekretarza stanu Anny Gembickiej, która przez wiele lat zabiegała o wsparcie dla Kół Gospodyń Wiejskich.

Obecna w Pułtusku wiceminister Anna Gembicka zwróciła uwagę, że działalność KGW to przede wszystkim kultywowanie tradycji i kultury wiejskiej.

– *To państwo są najlepszymi ambasadorami polskich produktów* – podkreśliła sekretarz stanu.

Podsekretarz stanu Krzysztof Cieciora zaprzeczył powiedzeniu, że gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść. – *Gdzie kucharek sześć, tam koło gospodyń jest i jest co zjeść* – stwierdził, zbierając brawa od publiczności.

Uczestniczące w finałowej „Bitwie Regionów” koła przywitał również europoseł Zbigniew Kuźmiuk, który zwrócił uwagę, że to właśnie KGW najlepiej realizują ideę skracania drogi „od pola do stołu”.

Przewodniczącym jury oceniającym potrawy przygotowane przez szesnaście Kół Gospodyń Wiejskich był znany kucharz Karol Okrasa.

■ Zwycięzcy 7. edycji „Bitwy Regionów”

- Koło Gospodyń Wiejskich Zimna Wódka – woj. opolskie – za policzki wieprzowe z ciapkapustą.
- Koło Gospodyń Wiejskich Wsi Zalipie – woj. małopolskie – za knedle ze śliwkami.
- Koło Gospodyń Wiejskich w Krzekotowie – woj.

kujawsko-pomorskie – za szynkę parzoną z kością – wielkanocną.

Jury przyznało także dwa wyróżnienia: dla Koła Gospodyń Wiejskich w Szwedach Szwedowianki – woj. podkarpackie – za szwedzika i dla Koła Gospodyń Wiejskich Bystra Woda Brzeźnica – woj. lubuskie – za gołąbki postne.

■ Finałiści „Bitwy Regionów” i ich sztandarowe potrawy

- woj. kujawsko-pomorskie: Koło Gospodyń Wiejskich w Krzekotowie – szynka parzona z kością – wielkanocna;
- woj. mazowieckie: Koło Gospodyń Wiejskich w Pniewie Pniewian-

ki – kotlety z kaszy gryczanej z grzybami;

- woj. warmińsko-mazurskie: Koło Gospodyń Wiejskich w Pietrzwałdzie – mazurska zupa klopsowa;
- woj. podlaskie: Koło Gospodyń Wiejskich Zabelanki w Zabelanku – faszerywany szczupak z Biebrzy w lekkiej galaretkie podany z sosem tatarskim;

Wiejskich w Woli Libertowskiej – potrawa z Woli Libertowskiej;

- woj. lubuskie: Koło Gospodyń Wiejskich Bystra Woda Brzeźnica – gołąbki postne;
- woj. małopolskie: Koło Gospodyń Wiejskich Wsi Zalipie – knedle ze śliwkami;
- woj. dolnośląskie: Koło Gospodyń Wiejskich w Laskach – wy-

Zwycięzcą 7. edycji „Bitwy Regionów” zostało Koło Gospodyń Wiejskich Zimna Wódka z woj. opolskiego. W czasie wręczania nagród wicepremier, minister rolnictwa i rozwoju wsi Henryk Kowalczyk z uznaniem mówił o sile i randze kół podkreślając, że zarejestrowanych jest ich już ponad 11 tys. i liczą one ponad 300 tys. członkiń i członków

● woj. pomorskie: Stowarzyszenie dla Wsi Lubieszewo i nie tylko – żeberka po żuławsku;

● woj. łódzkie: Koło Gospodyń Wiejskich Zapolanki – kluski żelazne z żeberkami i kapustą zasmażaną;

● woj. zachodniopomorskie: Koło Gospodyń Wiejskich Strzebielewo – gąska na szarej, szara na gąsce;

● woj. lubelskie: Koło Gospodyń Wiejskich Gospodarne Dominiczanki – gryczaki z sosem grzybowym;

● woj. wielkopolskie: Koło Gospodyń Wiejskich w Łądku – barszcz zabelany z szarymi kluchami;

● woj. śląskie: Koło Gospodyń

śmienita kaczka z Lasek z kluskami i kapustą.

● woj. świętokrzyskie: Koło Gospodyń Wiejskich Klimontowianki – pierś z kaczki pieczona z jabłkami i majerankiem, podana z kopytkami i sałatką z pieczonych buraków;

● woj. opolskie: Koło Gospodyń Wiejskich Zimna Wódka – policzki wieprzowe z ciapkapustą;

● woj. podkarpackie: Koło Gospodyń Wiejskich w Szwedach Szwedowianki – Szwedzik.

Departament Oświaty i Polityki
Społecznej MRiRW
22 623 15 75

Zdjęcia: archiwum MRiRW

Podsumowanie 2022 roku w ARiMR

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wypłaciła w 2022 r. blisko 32 mld zł. To kwota przekazana w postaci m.in. płatności bezpośrednich, dofinansowania z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, pomocy krajowej i Programu Operacyjnego „Rybnactwo i Morze” 2014-2020.

Tradycyjnie największą część wypłaconych w ciągu roku funduszy stanowią płatności bezpośrednie. Około 17 mld zł to suma środków przekazanych rolnikom od 1 stycznia 2022 r. w ramach dwóch kampanii (2021 i 2022). Znaczny udział w puli, ponad 12,92 mld zł, mają zaliczki (dopłaty bezpośrednie – 10,78 mld zł i płatności obszarowe PROW – 2,14 mld zł). W 2022 r. wnioski złożyło 1,265 mln rolników, a cały budżet to ok. 16,96 mld zł. Wypłaty trwają i zgodnie z unijnymi przepisami będą realizowane do 30 czerwca 2023 r.

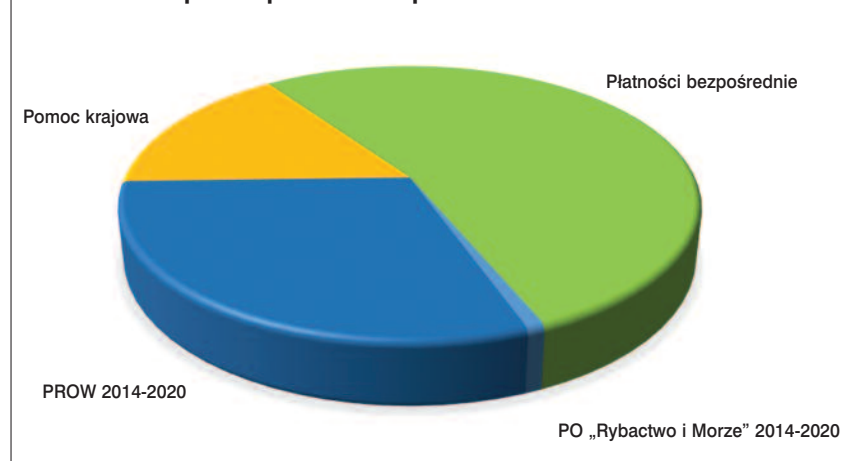
Istotną pozycję w zestawieniu zajmuje również Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Z jego budżetu Agencja wypłaciła w 2022 r. ok. 9,6 mld zł. Najwięcej pieniędzy przeznaczonych zostało na modernizację i restrukturyzację gospodarstw. W minionym roku przeprowadzono ponad 20 naborów skierowanych bezpośrednio do producentów rolnych, a w ofercie PROW 2014-2020 pojawiły się też nowe działania.

Z kolei w ramach pomocy krajowej ARiMR przekazała w ciągu ostatnich 12 miesięcy ponad 5 mld zł. Najwięcej środków z tej puli trafiło do rolników w postaci do-

które poniosły straty w wyniku działania niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.

Natomiast ok. 270 mln zł trafiło w minionym roku do beneficjentów Programu Operacyjnego „Rybnactwo i Morze” na lata 2014-2020, w ramach którego ARiMR przeprowadziła 25 naborów. Sprawnie wdrożono działania służące ograniczeniu wpływu wojny w Ukrainie na funkcjonowanie podmiotów

Wsparcie przekazane przez ARiMR w 2022 roku

płat do zakupu nawozów mineralnych – 2,61 mld zł. Zainteresowaniem cieszyła się także pomoc dla producentów loch, a dzięki sprawnemu rozpatrzeniu wniosków przed końcem roku wsparcie – w wysokości ok. 591,4 mln zł – otrzymały rodziny rolnicze,

w sektorze rybołówstwa, akwakultury, rybołówstwa śródlądowego oraz przetwórstwa rybnego.

Biurow Prasowe
ARiMR
22 318 40 90

Zdjęcia: Stanisaw.Stock.adobe.com

Do ARiMR po pomoc dla gospodarstwa

W Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa trwają dwa nabory wniosków o wsparcie finansowe inwestycji w gospodarstwach rolnych, które zapobiegają zniszczeniu ich potencjału produkcji rolnej lub pomagają go odtworzyć. Oba instrumenty wsparcia finansowane są z budżetu PROW na lata 2014-2020.

■ Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej

To oferta pomocy skierowana do rolników, którzy chcą zabezpieczyć swoje gospodarstwa przed afrykańskim pomorem świń, a także do spółek wodnych chcących zainwestować w urządzenia chroniące gospodarstwa przed suszą czy powodzią. Wnioski należy składać do 24 lutego 2023 r.

Ze wsparcia mogą skorzystać rolnicy, którzy zajmują się chowem lub hodowlą nie mniej niż 50 świń bądź zrealizowali zobowiązania rolno-środowiskowe w ramach wariantu 7.4 – zachowanie lokalnych ras świń, i chcą przeprowadzić inwestycje chroniące ich gospodarstwa przed rozprzestrzenieniem się wirusa afrykańskiego pomoru świń (ASF). Pomoc w wysokości do 100 tys. zł w formie refundacji do 80 proc. kosztów kwalifikowanych zrealizowanej inwestycji mogą otrzymać m.in. na:

- utworzenie lub zmodernizowanie niecki dezynfekcyjnej;
- wyposażenie gospodarstwa w urządzenie do dezynfekcji;
- budowę lub przebudowę magazynu do przechowywania słomy dla świń;
- zakup silosu na paszę gotową do bezpośredniego spożycia przez świnię i wykonanie robót

związanych z jego posadowieniem;

- przebudowę czy remont, które doprowadzą do utrzymywania świń w odrębnych, zamkniętych pomieszczeniach;
- wykonanie ogrodzenia chlewni.

O pomoc mogą ubiegać się także spółki wodne lub ich związki, w których większość stanowią

malnie 1 mln zł, m.in. na zakup sprzętu do utrzymywania urządzeń wodnych służących zabezpieczeniu gospodarstw przed zalaniem, podtopieniem lub nadmiernym uwilgoceniem spowodowanym przez powódź lub deszcz nawalny, czy też wykonanie robót na urządzeniach melioracji wodnych w celu zabezpieczeniu gospodarstw przed skutkami suszy lub powodzi, np. remont rowu melioracyjnego, budowa proggu piętrzącego, prace na sieciach drenarskich. Także w tym przypadku limit dofinansowania wynosi 80 proc. kosztów kwalifikowanych zrealizowanej inwestycji.

Do 24 lutego 2023 r. rolnicy, którzy zajmują się chowem lub hodowlą nie mniej niż 50 świń bądź zrealizowali zobowiązania rolno-środowiskowe w ramach wariantu 7.4 – zachowanie lokalnych ras świń, i chcą przeprowadzić inwestycje chroniące ich gospodarstwa przed rozprzestrzenieniem się ASF mogą składać w ARiMR wnioski o wsparcie

rolnicy posiadający grunty rolne, lub w których więcej niż połowa zmeliorowanych gruntów objętych działalnością spółki jest w posiadaniu rolników. Ta grupa beneficjentów może otrzymać maksy-

Wnioski przyjmują oddziały regionalne ARiMR r. Można je składać osobiście lub przez upoważnioną osobę, przesyłką rejestrowaną nadaną w placówce pocztowej, bądź w formie dokumentu

elektronicznego na skrzynkę podawczą ePUAP.

W jednym naborze można złożyć tylko jeden wniosek o przyznanie pomocy. Spółka wodna nie może złożyć wniosku, jeżeli wniosek w danym naborze składa związek, którego ta spółka jest członkiem.

■ Inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej

2 stycznia 2023 r. ruszył kolejny nabór wniosków dla tych rolników, którzy ponieśli straty w gospodarstwie w wyniku wystąpienia klęsk żywiołowych lub ASF i chcą zrealizować inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej. Jest to nabór odbywający się w trybie ciągłym. A to oznacza, że w prawie każdym momencie roku, w razie potrzeby, rolnik może złożyć w ARiMR wniosek o pomoc. Nie później jednak niż do 29 grudnia 2023 r.

O pomoc można wystąpić, gdy straty w gospodarstwie powstałe w wyniku co najmniej jednej z następujących klęsk żywiołowych: powódź, deszcz nawalny, suszę, przymrozki wiosenne, ujemne skutki przeziimowania, obsunięcie się ziemi, lawinę, grad, huragan, uderzenie pioruna, miały miejsce w roku, w którym jest składany wniosek lub w co najmniej jednym z dwóch poprzednich lat. Straty muszą wynosić przynajmniej 30 proc. średniorocznej produkcji rolnej z trzech lat poprzedzających rok, w którym wystąpiła szkoda. Pod uwagę można wziąć również pięć lat poprzedzających rok wystąpienia strat, jednak w tym przypadku pomija się lata o najwyższej i najniższej produkcji.

Z kolei jeśli w gospodarstwie wystąpi ASF, o pomoc mogą starać się rolnicy, którym powiatowy lekarz weterynarii nakazał w drodze decyzji zabicie świń lub zniszczenie ich zwłok. W tym przypadku liczba zwierząt powinna wynosić co najmniej 30 proc. trzody chlewnej posiadanej przez rolnika.

Maksymalna pomoc, jaką można otrzymać w ramach tego wsparcia w całym okresie realizacji PROW 2014-2020, to 300 tys. zł na jednego beneficjenta i gospodarstwo. Poziom dofinansowania

wynik. W przypadku gdy w wyniku klęski żywiołowej zniszczona została konkretna maszyna rolnicza, można otrzymać dofinansowanie na jej odkupienie. Trzeba pamiętać, że musi być ona nowa. A jeśli np. w wyniku przejścia huraganu zniszczeniu uległ sad, pomoc finansowa powinna zostać przeznaczona na odtworzenie uszkodzonych nasadzeń. Natomiast gdy przyczyną strat jest ASF, inwestycje realizowane z dofinansowaniem nie mogą być związane z produkcją świń.

O pomoc mogą również wnioskować spółki wodne chcące zainwestować w urządzenia chroniące gospodarstwa przed suszą czy powodzią

nie może przekroczyć jednak 80 proc. kosztów kwalifikowanych poniesionych na realizację danej inwestycji.

Rekompensaty z tytułu szkód powstałych w wyniku klęsk żywiołowych można przeznaczyć na odtworzenie składników gospodarstwa, które uległy zniszczeniu. Wartość szkody musi oszacować komisja powołana przez wojewodę, a zakres kosztów podlegających refundacji musi być zgodny z katalogiem kosztów kwalifikowa-

Wnioski o wsparcie należy składać do biur powiatowych lub oddziałów regionalnych ARiMR: można to zrobić osobiście, przelać za pośrednictwem Poczty Polskiej lub elektronicznej skrzynki podawczej ePUAP. Pomoc przyznawana jest zgodnie z kolejnością wpływu dokumentacji.

Biuro Prasowe
ARiMR
tel. 22 318 40 90

Zdjęcia: Fotolia, Ruud Morijn, Stock.adobe.com

Działania PROW 2014-2020 z podwyższonymi limitami pomocy Kto może z nich skorzystać?

Na mocy rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi podniesione zostały limity pomocy na inwestycje chroniące wody przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz modernizację gospodarstw rolnych. Oba działania finansowane są z budżetu PROW na lata 2014-2020.

■ Inwestycje chroniące wody przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

20 grudnia 2022 r. weszły w życie przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 9 grudnia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu *Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych* w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Limit na inwestycje chroniące wody przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych wzrósł ze 100 tys. zł do 150 tys. zł.

Ze zwiększonego limitu mogą skorzystać:

- rolnicy, który złożyli wnioski o przyznanie pomocy w naborze przeprowadzonym na przełomie 2021 i 2022 r. i nie zostały one rozpatrzone (czyli nie doszło do zawarcia umowy o przyznaniu pomocy) lub

■ Modernizacja gospodarstw rolnych

17 grudnia 2022 r. weszły w życie zmienione przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 14 grudnia 2022 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej na operacje typu *Modernizacja gospodarstw rolnych* w ramach poddziałania

- beneficjenci, którzy zawarli umowy o przyznaniu pomocy, ale nie otrzymali płatności końcowej.

Na mocy rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi podniesione zostały limity pomocy na modernizację gospodarstw rolnych oraz inwestycje chroniące wody przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

„Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Zmienione regulacje umożliwiają zwiększenie wysokości limitów pomocy na tego typu inwestycje. Po zmianie przepisów wynoszą one:

- 1 000 000 zł (wcześniej było to 900 tys. zł) – w przypadku operacji realizowanej w ramach obszaru A (rozwój produkcji psiań);

- 600 tys. zł (wcześnie 500 tys. zł) w przypadku pozostałych obszarów: B – produkcji mleka krowiego, C – produkcji

bydła mięsnego czy obszaru D – racjonalizacji technologii produkcji; z tym, że w przypadku inwestycji innych niż budowlane kwota pomocy wynosi 250 tys. zł (przed zmianą przepisów było to 200 tys. zł).

O wyższy limit wsparcia mogą w tym przypadku ubiegać się:

- rolnicy, którzy złożyli wnioski o przyznanie pomocy w naborze przeprowadzonym w 2022 r. i nie zostały one rozpatrzone (czyli nie

Limit pomocy w przypadku operacji realizowanej w ramach obszaru A (rozwój produkcji psiań) wzrósł do 1 mln zł...

doszło do zawarcia umowy o przyznaniu pomocy) lub

- beneficjenci, którzy zawarli umowy o przyznaniu pomocy i nie otrzymali płatności końcowej.

■ **Kto chce skorzystać z wyższego limitu musi pamiętać o zmianie umowy o przyznaniu wsparcia**

Zainteresowani zwiększeniem kwoty pomocy powinni jak najszybciej poinformować o tym

ARiMR. Zmienione przepisy nie uprawniają Agencji do wstrzymania postępowań w przypadku już złożonych wniosków o płatność. Dlatego, aby móc skorzystać z wyższego limitu pomocy, beneficjent zobligowany jest złożyć wniosek o zmianę umowy. Musi to zrobić:

- w terminie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia wykonawczego – w przypadku, gdy złożył wniosek o płatność końcową przed dniem wejścia w życie tego rozporządzenia i nie otrzymał płatności końcowej;

- najpóźniej w dniu złożenia wniosku o płatność pośrednią (w przypadku *Modernizacji gospodarstw rolnych*) albo płatność końcową – w pozostałych przypadkach.

W sytuacji niezłożenia takiego wniosku lub złożenia go w terminie innym niż wskazany powyżej ARiMR rozpatrzy wniosek o płatność zgodnie z postanowieniami już zawartej umowy.

Biuro Prasowe

ARiMR

tel. 22 318 40 90

Zdjęcia: Wojost11-, Countrypixel-,

Halfpoint.Stock.adobe.com

...a w przypadku operacji w ramach obszaru B (produkcji mleka krowiego) do 600 tys. zł

KOWR zmienia polską wieś i rolnictwo

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR) to instytucja, której celem jest wspierać i zmieniać na lepsze polską wieś i rolnictwo. Zadania KOWR zostały ściśle określone w ustawie¹. Wpisują się one w politykę rolną Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Głównym celem KOWR jest wspieranie polskiego rolnictwa w bardzo wielu obszarach. To szerokie spektrum działalności, które dotyczy ponad 60 zadań wynikających z ustaw i rozporządzeń. Obejmują one m. in.:

- gospodarowanie nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa;
- sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowlanymi o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej;
- transfer innowacyjnych rozwiązań dla rolnictwa;
- stabilizację rynków rolnych;
- zwiększanie eksportu polskich produktów rolno-spożywczych;
- promocję polskiej żywności w kraju i zagranicą;
- realizację szeregu działań na rzecz odnawialnych źródeł energii (OZE);
- Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa dla najuboższej ludności kraju.

■ Gospodarowanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa (WRSP)

Do ważnych zadań KOWR należy gospodarowanie nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Od 1992 r., tj. od początku działalności dawnej Agencji Nieruchomości Rolnych (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa) do chwili obecnej przejęto do Za-

sobu ponad 4 mln 750 tys. ha gruntów, z czego trwale rozdysponowano ponad 3 mln 400 tys. ha.

W ramach sprzedaży i odpłatnego przekazania rozdysponowano ponad 2 mln 700 tys. ha gruntów. Nieodpłatnie przekazano uprawnionym podmiotom prawie 700 tys. ha gruntów Zasobu, z czego samorządom terytorialnym – ponad 60 tys.

dzierżawa, która stanowi dogodny sposób użytkowania gruntów i usytuowanych na nich budynków. Nie wymaga ona angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości.

Wydzierżawienie nieruchomości Zasobu WRSP następuje w trybie przetargowym (przede wszystkim w drodze przetargów ograniczonych dla rolników indywidualnych) lub w trybie bezprzetargowym (w przypadkach określonych w ustawie). W 2022 r. wydzierżawiono ponad 35 tys. ha gruntów na podstawie ponad 3 tys. umów dzierżawy. Średni czynsz dzier-

Do głównych zadań KOWR należy gospodarowanie nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa

Obecnie w Zasobie jest prawie 1 mln 350 tys. ha, w tym grunty znajdujące się w dzierżawie stanowią nieco ponad 1 mln ha. Do rozdysponowania pozostało około 163 tys. ha.

Podstawowymi formami zagospodarowania ziemi są dzierżawa i sprzedaż. Powodzeniem wśród rolników cieszy się zwłaszcza

ważny dla nowo zawartych umów dzierżaw gruntów rolnych, uzyskany w okresie pierwszych dziewięciu miesięcy 2022 r., wyniósł 12,8 dt pszenicy za 1 ha.

Innym kierunkiem zagospodarowania nieruchomości rolnych Zasobu WRSP jest sprzedaż. Może się ona odbywać w trybie bezprzetargowym – w ramach pierw-

szeństwa w nabyciu przysługującego uprawnionym podmiotom lub w drodze przetargów. Od wejścia w życie (30 kwietnia 2016 r.) ustawy o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości ZWRSP², której głównym zadaniem było zahamowanie silnej tendencji wzrostowej cen sprzedaży gruntów rolnych oraz przeciwdziałanie spekulacyjnemu wykupowaniu nieruchomości rolnych przez osoby, które nie zapewniały wykorzystania nabytej ziemi na cele rolnicze, sprzedaż zdecydowanie zmalała. Należy przypuszczać, że sytuacja ta nie ulegnie zmianie, gdyż przedłużono wstrzymanie sprzedaży państwowej ziemi do 2026 r. W ubiegłym roku sprzedano ponad 4,5 tys. ha gruntów na podstawie ok. 5 tys. umów. Średnia cena sprzedaży gruntów rolnych, uzyskana w okresie styczeń – wrzesień 2022 r., wyniosła 42,5 tys. zł za 1 ha.

Ważną formą rozdysponowania nieruchomości ZWRSP są nieodpłatne przekazania uprawnionym podmiotom. Głównymi beneficjentami nieodpłatnych przekazania są Lasy Państwowe i samorządy terytorialne. Od roku 1992 do chwili obecnej przekazano nieodpłatnie uprawnionym podmiotom prawie 700 tys. ha gruntów Zasobu. Jednostki samorządu terytorialnego (głównie gminy) otrzymały w tym okresie ponad 60 tys. ha gruntów. W ubiegłym roku KOWR nieodpłatnie przekazał 7,5 tys. ha gruntów, w tym jednostkom samorządu terytorialnego ponad 400 ha. Około 200 ha gruntów otrzymał Centralny Port Komunikacyjny w celu przeprowadzenia relokacji mieszkańców z terenów objętych inwestycją, a blisko 700 ha trafiło do Krajowego Zasobu Nieruchomości na cele budownictwa mieszkaniowego wielorodzinnego.

KOWR posiada również nieruchomości nierolne, które są wyko-

rzystywane głównie w celach inwestycyjnych. Na terenach tych powstają osiedla mieszkaniowe, centra logistyczne, usługowe i handlowe czy też parki technologiczne. Część nieruchomości Zasobu WRSP znajduje się w Specjalnych Strefach Ekonomicznych.

KOWR sprawuje nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. W 13 z nich prowadzona jest hodowla koni

■ Nadzór nad spółkami strategicznymi

KOWR sprawuje nadzór właścicielski nad 31 spółkami o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. W 29 jest prowadzona hodowla bydła mlecznego, w 13 hodowla koni, w 3 hodowla trzody chlewnej i w 4 owiec. Do podstawowych celów działalności spółek zalicza się ochronę zasobów genetycznych wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich, wdrażanie nowych technologii oraz zaopatrywanie hodowli krajowej w najwyższej jakości materiał hodowlany. Udoskonalone w spółkach strategicznych odmiany i rasy systematycznie trafiają do polskich rolników, wzbogacając potencjał hodowlany gospodarstw. Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich jest prowadzone zgodnie z wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia.

KOWR sprawuje również nadzór

nad jedną spółką hodowli roślin, tj. PlantiCo Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki Sp. z o. o., w której jest zgrupowany najcenniejszy materiał genetyczny warzyw, kwiatów i roślin ozdobnych.

Warto odnotować, że w celu powstania Krajowej Grupy Spożyw-

czej KOWR przekazał w marcu ubiegłego roku do Ministra Aktywów Państwowych (MAP) 7 spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich.

■ Promocja produktów rolnospożywczych w kraju i za granicą

KOWR prowadzi działania promocyjne i informacyjne dotyczące produktów rolnych i żywnościowych oraz metod ich produkcji. Główne cele tych działań to popularyzacja żywności wysokiej jakości wytwarzanej w ramach systemów jakości oraz oznaczeń (w tym żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej), a także zwiększenie jej spożycia.

Większość przeprowadzanych działań jest realizowana w oparciu o wykorzystanie znaku graficznego „Polska smakuje”. Jest to odpowiedź na konieczność zbudowania jednej, zauważalnej dla konsumentów marki polskiej żywności.

Marka ta ma być gwarantem smaku i synonimem produktów spożywczych wysokiej jakości, a także odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie społeczeństwa na żywność wytwarzaną w zgodzie ze środowiskiem naturalnym, w oparciu o tradycyjne technologie i sposoby produkcji.

Promowane są odpowiedzialne decyzje zakupowe oraz patriotyzm konsumencki. W tym celu są prowadzone kampanie promocyjne i informacyjne „Solidarni z rolnikami” i „Kupuj świadomie” oraz organizowany jest konkurs dla Kół Gospodyń Wiejskich pod nazwą „Biotwa Regionów”.

KOWR obsługuje także 10 branżowych funduszy promocji produktów rolno-spożywczych, utworzonych w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji krajowej żywności.

KOWR podejmuje też liczne inicjatywy na rzecz wsparcia rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą: polskie produkty są promowane na rynkach zagranicznych pod wspólnym hasłem „Poland tastes good”. Hasło to ma jednoznacznie kojarzyć się z Polską i budzić przekonanie, że polska żywność jest smaczna i odznacza się wysoką jakością. W tym celu m.in. organizowane są narodowe stoiska informacyjno-promocyjne na zagranicznych targach i wystawach z udziałem polskich przedsiębiorców oraz zapewniona jest obsługa spotkań biznesowych z przedsiębiorcami zagranicznymi. Ponadto organizowane są w Polsce przyjazdowe misje handlowe zagranicznych importerów i dziennikarzy branżowych, webinaria informacyjne poświęcone rynkom rolno-spożywczym krajów trzecich i pomoc w nawiązywaniu kontaktów handlowych. W 2022 r. KOWR zorganizował m.in. 19 stoisk naro-

dowych w 17 krajach.

Wśród targów, na których KOWR prezentował potencjał polskiej branży rolno-spożywczej, były tak popularne imprezy jak Sial Paris czy Gulfood. Podczas 9 imprez zorganizowano pokazy kulinarne polskiej żywności dla odwiedzających targi. KOWR zrealizował trzy misje handlowe dla polskich przedsiębiorców oraz dwie misje przyjazdowe dla przedsiębiorców zagranicznych. Inicjował także stacjonarne rozmowy biznesowe (B2B) oraz wirtualne misje handlowe i sesje pitchingowe – m.in. z partnerami ze Stanów Zjednoczonych, Azerbejdżanu oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

Efekty tych działań są widoczne w systematycznie rosnącym z roku na rok eksporcie polskich towarów rolno-spożywczych.

■ Działania innowacyjne i rozwojowe w sektorze rolno-spożywczym

Ważnym zadaniem KOWR jest wsparcie i prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój rolnictwa, przemysłu spożywczego oraz obszarów wiejskich. W 2022 r. KOWR pracował nad realizacją projektów: „Paszportyzacja polskiej żywności”, „System satelitarnego monitorowania upraw rolnych” (S2MUR) oraz „Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych”. W przypadku pierwszego projektu zakończono realizację etapu I, obejmującego prace badawcze. W efekcie opracowano cztery raporty z prac badawczych dla rynków: ziemniaka, wołowiny i wieprzowiny oraz raport podsumowujący.

Od 16 czerwca 2022 r. jest prowadzony II etap pilotażu, obejmujący prace badawcze, rozwojowe, projektowe oraz implementacyjne. Celem tego etapu jest ustalenie, jak dalece możliwe jest gromadze-

nie, analiza i udostępnianie informacji dotyczących wybranych produktów żywnościowych w obrębie jednego systemu IT.

Projekt S2MUR polega na zaprojektowaniu, budowie i rozwoju platformy informatycznej wykorzystującej synergię danych satelitarnych, meteorologicznych, glebowych i statystycznych do monitorowania upraw rolnych. Nadrzędnym celem projektu jest wspomaganie decyzji użytkowników zarówno w czasie typowego okresu wegetacyjnego, jak i w sytuacjach nadzwyczajnych, jak klęski naturalne powstałe na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.

W ubiegłym roku KOWR rozpoczął też przygotowania do realizacji projektu pilotażowego pn. „Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych”, dotyczącego możliwości ich wykorzystania do realizacji zadań w rolnictwie. Na lata 2023-2024 zaplanowano: opracowanie koncepcji pilotażu, zakup dronów do przeprowadzania zadań pilotażowych oraz przeprowadzenie testów wraz z opracowaniem wyników i rekomendacji.

KOWR prowadzi też działania w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE). Obejmują one w szczególności: monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych, biogazu rolniczego, biopłynów oraz działalności spółdzielni energetycznych. Realizuje również działania ukierunkowane na wspieranie rozwoju OZE na obszarach wiejskich, w ramach których organizuje kampanie informacyjno-promocyjne upowszechniające wiedzę dotyczącą możliwości wykorzystywania lokalnie dostępnych źródeł energii. Wsparcie OZE obejmowało szkolenia i warsztaty dotyczące: zakładania spółdzielni energetycznych, środowiskowych uwarunkowań dotyczących budowy i funkcjonowania biometanow-

ni, agrofotowoltaiki i produkcji energii elektrycznej w mikrobiogazowniach rolniczych. To także działania związane z promocją i edukacją, np. realizacja trzech filmów promujących biogazownie rolnicze, produkcja dwóch audycji telewizyjnych, publikacja informacji w prasie, a także udział w licznych konferencjach.

■ Działania służące stabilizacji i monitorowaniu rynków rolnych

W kompetencjach KOWR pozostaje realizacja zarówno krajowych, jak i unijnych mechanizmów o charakterze wspierającym i monitorującym rynki rolne. Należą do nich mechanizmy:

- prywatnego przechowywania i interwencyjnych zakupów produktów rolno-spożywczych;
- wsparcia dla pszczelarzy;
- handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi;
- monitorowania obowiązku zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych;
- monitorowania produkcji na rynkach: winorośli i wina, maku i konopi włóknistych, cukru, tytoniu oraz mleka.

Do obowiązków KOWR należy także gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych. KOWR sporządza cykliczne informacje i analizy dotyczące: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych i handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi.

■ Realizacja „Programu dla szkół”

KOWR administruje „Programem dla szkół”, który wspiera konsumpcję owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych, a także propaguje wśród dzieci zdrowe

nawyki żywieniowe. Budżet na realizację tego programu w Polsce w roku szkolnym 2022/2023 wynosi łącznie 229,90 mln zł, w tym 101,80 mln zł pochodzi z budżetu UE, a 128,10 mln zł z budżetu krajowego.

W roku szkolnym 2022/2023 w komponencie owocowo-warzywnym „Programu dla szkół” bierze udział prawie 11,5 tys. szkół, w których owoce i warzywa otrzymuje 1,8 mln dzieci. Natomiast w komponencie mlecznym uczestniczy ponad 11,6 tys. szkół podstawowych, a produkty mleczne otrzymuje ponad 1,7 mln dzieci.

W ramach działań edukacyjnych w 2022 r. realizowane były bezpłatne warsztaty oraz wycieczki edukacyjne.

■ Pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (POPŻ) to krajowy program współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Jego celem jest ograniczenie ubóstwa poprzez świadczenie pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Mogą oni otrzymać nieodpłatnie paczki z żywnością, pełnowartościowe posiłki, a także wziąć udział w działaniach, których celem jest włączenie do społeczności lokalnych i poprawa sytuacji życiowej. Pomoc w ramach POPŻ jest kierowana do tych osób i rodzin, które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych (posiłków).

KOWR jest odpowiedzialny za organizację przetargów na dostawę artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich oraz odpowiada za nadzór nad dostawami żywności przez wykonawców. Ponadto nadzoruje dystrybucję żywności i działania

na rzecz włączenia społecznego realizowane przez organizacje partnerskie.

W ramach realizacji programu w 2021 r. KOWR podpisał 10 umów z wykonawcami na dostawę artykułów spożywczych do organizacji partnerskich w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Potrzebujący otrzymali ponad 30,3 tys. ton artykułów żywnościowych o wartości ponad 168 mln zł. Łącznie rozdysponowano blisko 4,3 mln paczek żywnościowych oraz 1,4 mln posiłków, a pomoc żywnościową otrzymało ogółem blisko 1,3 mln osób. Odbiorcom pomocy żywnościowej była także oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. Organizacje partnerskie przeprowadziły blisko 7 tys. działań, obejmując nimi ponad 100 tys. odbiorców końcowych. Realizacja dystrybucji artykułów spożywczych trwała od stycznia do października 2022 r.

KOWR realizuje bardzo różnorodne zadania, które mają służyć rolnictwu, a przede wszystkim rolnikom. Wiele z nich już wykonał, niektóre są w trakcie realizacji, a kolejne są zaplanowane – aby wspierać polskie rolnictwo.

Wydział Medialny i Rzecznika

Prasowego KOWR

tel. 22 376 78 18

Zdjęcia: Alexander Lupin-,

Kubikactive, Stock.adobe.com

¹ Ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. 2017 poz. 623).

² Ustawa z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. 2016 poz. 585).

Rehabilitacja lecznicza dla rolników w Centrach Rehabilitacji Rolników KRUS

■ Rehabilitacja lecznicza i turnusy regeneracyjne

Z rehabilitacji leczniczej w wymiarze 21 dni mogą korzystać:

- osoby ubezpieczone z mocy ustawy w pełnym zakresie lub
- osoby ubezpieczone na wniosek w pełnym zakresie nieprzerwanie co najmniej 18 miesięcy przed złożeniem wniosku lub
- osoby pobierające rentę rolniczą okresową lub
- osoby uprawnione do emerytury rolniczej.

Z 7-dniowych turnusów regeneracyjnych mogą korzystać ubezpieczeni będący opiekunami osób niepełnosprawnych.

■ Świadczenia zdrowotne

Osoby uprawnione do świadczeń Kasy mogą korzystać bezpłatnie z następujących świadczeń lecz-

W wyniku zmian w ustawie KRUS może kierować na rehabilitację leczniczą osoby uprawnione do emerytury rolniczej

nicznych w Centrach Rehabilitacji Rolników KRUS:

- hydroterapia;
- inhalacje;
- kinezyterapia;
- ćwiczenia w basenie;
- krioterapia;
- laseroterapia;
- okłady borowinowe i parafinowe;
- masaż ręczny, częściowy i całkowity;
- elektroterapia;
- ultradźwięki;
- magnetoterapia;
- krioterapia ogólnoustrojowa.

Pacjenci mają zapewnioną całodobową opiekę medyczną.

Biuro Komunikacji
i Współpracy
Międzynarodowej
KRUS

tel. 22 592 64 05

Zdjęcie: Auremar.Stock.adobe.com

Biuletyn informacyjny nr 1-2/2023 (247). Wydawany przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Redagowany pod kierunkiem Małgorzaty Książek, przy współpracy z kolegium redakcyjnym w składzie: Justyna Adamska, Magdalena Bartosińska, Dorota Białczak, Joanna Czapla, Bartosz Dąbrowski, Nina Dobrzyńska, Karolina Gaweł, Waldemar Guba, Wanda Klepaczka, Agnieszka Kłódkowska-Cieślakiewicz, Lidia Kostańska, Teresa O'Neill, Anna Radecka, Łukasz Tomczak, Paweł Wojcieszak, Magdalena Zasępa, Elwira Zdrodowska.

Opracowywany przez zespół w składzie: Ewa Jaroszewicz, Mariola Marczak.

Współpraca: Alicja Daniluk-Jankowska. **Zdjęcia na I str. okładki oraz str. 1:** Iwona-, Podlaski49.Stock.adobe.com.

Redakcja: ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa; tel. (22) 623 11 75, (22) 623 20 68.

Łączność z czytelnikami: Biuro Prasowe MRiRW ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa, e-mail: rzecznik.prasowy@minrol.gov.pl.

Wersja internetowa: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/opracowania-i-publikacje>; <http://www.gov.pl/web/arimr/biuletyn-informacyjny>;

ISSN 2719-5147. Podpisano do druku: 20 stycznia 2023 r.

Nakład: 8000 egz. **Druk:** Zakłady Graficzne TAURUS Roszkowscy Sp. z o.o., Kazimierów, ul. Zastawie 12, 05-074 Halinów.

Redakcja wyraża zgodę na kopiowanie, reprodukcję i rozpowszechnianie w celach niekomercyjnych, w całości lub w części, materiałów tekstowych. Podmiot korzystający z materiałów tekstowych, opublikowanych na stronach czasopisma, zobowiązany jest do zamieszczenia informacji o ich pochodzeniu.

Zabronione jest kopiowanie, reprodukcję i rozpowszechnianie materiałów graficznych, tj. ilustracji, rycin, zdjęć, itp.

KASA ROLNICZEGO
UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

REHABILITACJA LECZNICZA w Centrach Rehabilitacji Rolników KRUS

Rehabilitacja lecznicza i turnusy regeneracyjne

1. Rehabilitacja lecznicza – 21 dni – dla:

- osób ubezpieczonych z mocy ustawy w pełnym zakresie lub
- osób ubezpieczonych na wniosek w pełnym zakresie nieprzerwanie co najmniej 18 miesięcy przed złożeniem wniosku lub
- osób pobierających rentę rolniczą okresową lub
- osób uprawnionych do emerytury rolniczej.

2. Turnusy regeneracyjne – 7 dni – dla:

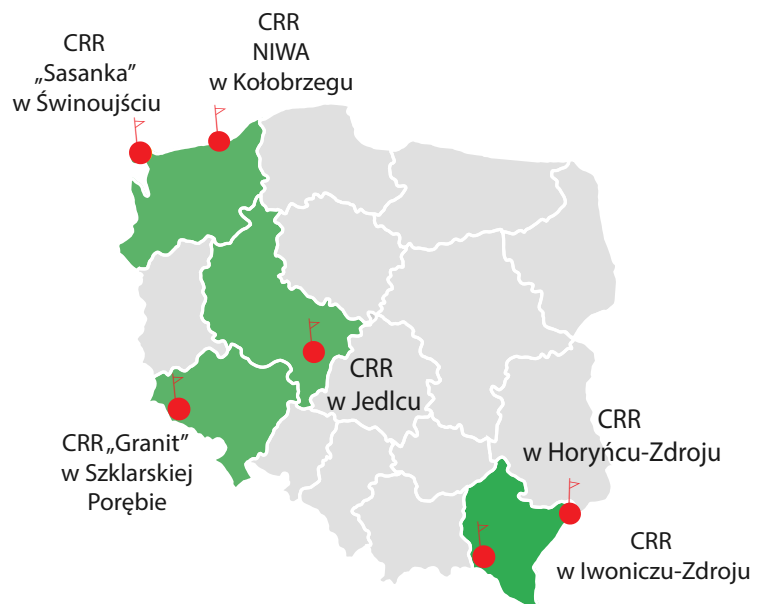
- ubezpieczonych będących opiekunami osób niepełnosprawnych.

Świadczenia zdrowotne

Bezpłatne świadczenia lecznicze realizowane w Centrach dla osób uprawnionych do świadczeń Kasy:

- hydroterapia
- inhalacje
- kinezyterapia
- ćwiczenia w basenie
- krioterapia
- laseroterapia
- okłady borowinowe i parafinowe
- masaż ręczny, częściowy i całkowity
- elektroterapia
- ultradźwięki
- magnetoterapia
- krioterapia ogólnoustrojowa.

Pacjenci mają zapewnioną całodobową opiekę medyczną.

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS w Iwoniczu-Zdroju

38–440 Iwonicz-Zdrój, ul. ks. Jana Rąba 22
tel./fax: 13 43–506–12, 13 43–506–34
13 43–506–64, 13 43–506–68
e-mail: sekretariat@crriwonicz.pl
www.crriwonicz.sanatoria.com.pl

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS NIWA w Kołobrzegu

78–100 Kołobrzeg, ul. C.K. Norwida 3
tel.: 94 355–20–00 do 01
fax: 94 355–20–11
e-mail: sekretariat@niwa.info.pl
www.niwa.info.pl

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS w Horyńcu-Zdroju

37–620 Horyniec-Zdrój, ul. Sanatoryjna 2
tel.: 16 631–30–58, 16 631–40–00 (repcja)
e-mail: sekretariat@crr-horyniec.pl
www.crr-horyniec.pl

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS w Jedlcu

63–322 Gołuchów, ul. Spacerowa 1
tel. 62 761–62–51, 62 761–60–52
62 761–62–50; fax: 62 761–67–52
e-mail: biuro@jedlec.pl
www.jedlec.nowybiop.pl

Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS „GRANIT” w Szklarskiej Porębie

58–580 Szklarska Poręba, ul. Kopernika 14
tel.: 75 717–30–01
fax: 75 717–31–15
e-mail: recepcja@crrkrus.pl
www.crrkrus.pl

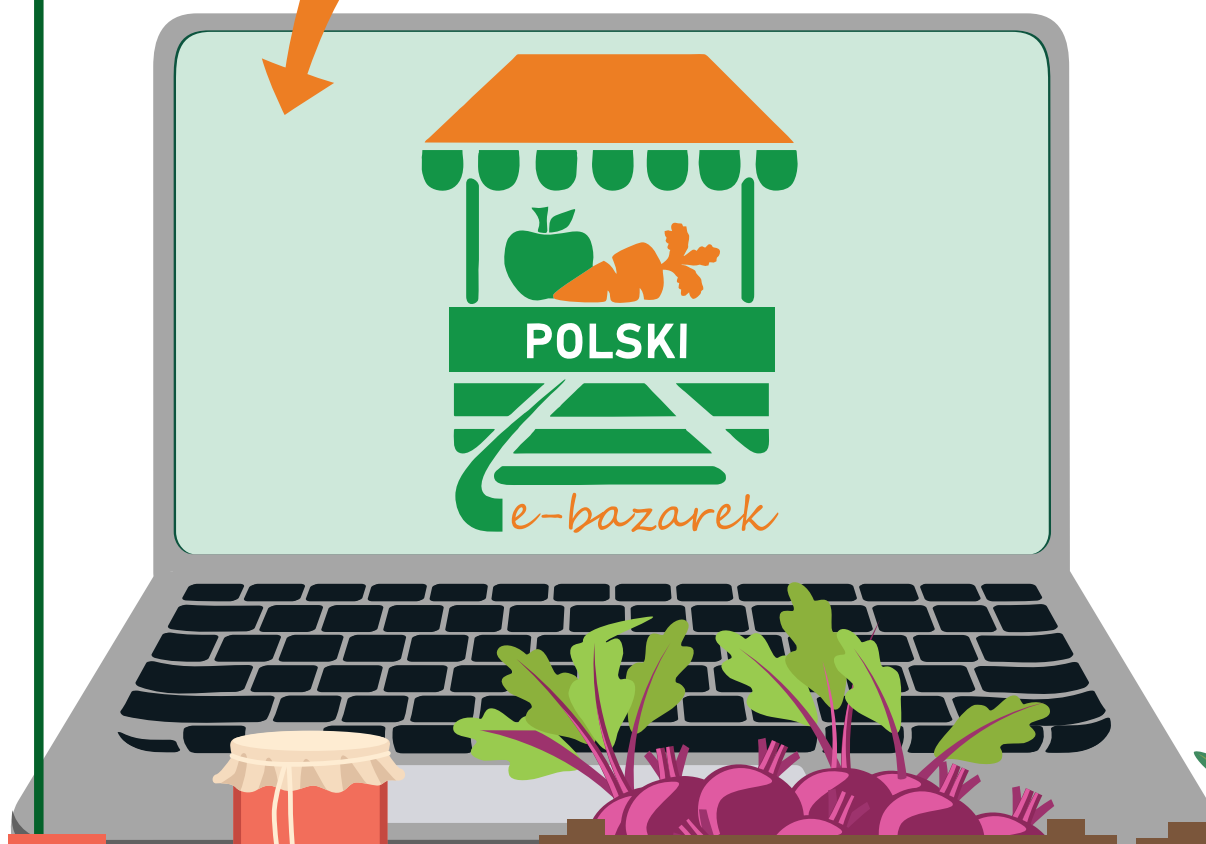
Centrum Rehabilitacji Rolników KRUS „SASANKA” w Świnoujściu

62–600 Świnoujście, ul. Marii Kopernickiej 17
tel.: 91 382–58–00, 91 382–58–22
fax: 91 321–06–51
e-mail: crrswinoujscie@krus.swi.pl
www.krus.swi.pl

Cudze chwalicie, swoje poznajcie!

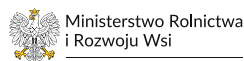
Rolniku!
Chcesz sprzedać swoje produkty?

Konsumencie!
Chcesz kupić polskie produkty najwyższej jakości?

wejdź na stronę www.polskiebazarek.pl

Na **polski ebazarek** zaprasza Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wraz z jednostkami doradztwa rolniczego

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”